مطالعات محیطی هفت حصار شماره پنجاه و سوم/ سال چهاردهم/ پاییز ۱۴۰۴
صفحات ۶۸-۴۹

تحلیل فراروش بر پژوهش‌های مکان رویداد نوآورانه شهری*

الهام خزائی**، مریم استادی***، فاطمه محمدنیای قرائی****، محمدرضا پورجعفر*****

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۴/۱۳
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۹/۶

چکیده

فضاهای عمومی باید به نحوی طراحی شود تا از روندهای تقویت‌کننده زندگی شهری حمایت کند. جریان زندگی در شهر می‌تواند موجب حضور بیشتر مردم در فضاهای عمومی شهر شود. مردم ناخودآگاه جذب فعالیت و حضور مردم دیگر می‌شوند. فضای شهری و رویدادهای شکل گرفته در آن انسان‌ها را گردهم می‌آورد. اگر فضای شهری با کیفیت بهتری تامین شود استفاده از فضا متقابلا افزایش می‌یابد. مکان رویداد، عامل و بستری مناسب برای حضور و فعالیت افراد می‌باشد. مکان رویداد، بستری مناسب برای برطرف‌سازی نیازهای جامعه از طریق نوآوری اجتماعی است. نوآوری اجتماعی برای حل مشکلات شهر رویکردهایی ارائه می‌دهد که سبب تقویت و توسعه جوامع خلاق شده و موجب فعالیت اجتماعی بیشتر در فضای عمومی شهر می‌شود. در این پژوهش با بررسی مجموعه‌ای گسترده و متنوع از مطالعات موضوعی و موضعی با هدف شناخت مکان رویدادها و بررسی چالش‌ها و ایده‌های جامعه (شامل تعداد ۱۲۹ مقاله) به مرور پیشینه پژوهشی مکان رویداد نوآورانه پرداخته شده است. در جهت محدودسازی و انتخاب دقیق‌تر منابع، مقالات در ۷ مرحله مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است، و در انتها به ۳۹ مقاله محدود شد. برای فهم روش، فرآیند پژوهش، رویکرد و نوع نگرش مقالات، بر مبنای ساختار پیاز پژوهش ساندرز، منابع جمع‌آوری شده طی تحلیل محتوایی کمی و کیفی مورد بررسی قرار گرفت. نتیجه مقاله نشان می‌دهد که جریان اصلی روش‌شناسی در ارتباط با موضوع «مکان رویداد نوآورانه شهری» مبتنی بر مطالعات کیفی با تکیه بر راهبرد توصیفی (غیرآزمایشی)(نمونه موردی) است که با استفاده از اطلاعات اسنادی، کتابخانه‌ای از طریق تحلیل کیفی (کشف الگو و هرمونوتیک) صورت پذیرفته است. در نهایت پس از بررسی نمونه مقالات مشخص شد در قلمرو موضوعی «مکان رویدادهای نوآورانه شهری» علی‌رغم انجام پژوهش‌های متنوع، پژوهش‌های بنیادی آن‌چنان که مطلوب است انجام نشده است.

واژگان کلیدی

نوآوری شهری، مکان رویداد، فرا روش، فضای شهری.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری الهام خزائی با عنوان «شهر و نوآوری (تحلیلی بر فضاهای درنگ به مثابه مکان رویداد نوآورانه نمونه موردی منطقه یک شهرداری تهران)» به راهنمایی مریم استادی و فاطمه محمد نیای قرائی و مشاوره محمدرضا پورجعفر در دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد است.

** پژوهشگر دوره دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران. elhamkhazaei@mshdiau.ac.ir
*** استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران. (نویسنده مسئول) ostadi1889@mshdiau.ac.ir
**** استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران. mohammadnia5204@mshdiau.ac.ir
***** استاد گروه شهرسازی، دانشکده هنر ومعماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. pourja_m@modares.ac.ir

مقاله پژوهشی- مورد پژوهی
©: IAUH
ISSN: 2322-5602

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

مقدمه

فضاهای عمومی باید به نحوی طراحی شود تا از روندهای تقویت‌کننده زندگی شهری حمایت کند. جریان زندگی در شهر می‌تواند موجب حضور بیشتر مردم در فضاهای عمومی شهر شود. مردم ناخودآگاه جذب فعالیت و حضور مردم دیگر می‌شوند. فضای شهری و رویدادهای شکل گرفته در آن انسان‌ها را گردهم می‌آورد (یان گل، ۱۳۹۲، ۱۵۰). اگر فضای شهری دارای کیفیت مطلوبی باشد استفاده از فضا متقابلا افزایش می‌یابد، این موضوع در مورد فضاهای عمومی بزرگ، منفرد و حتی یک نیمکت و صندلی نیز صادق است. اینکه مردم تمایل دارند در شهر راه رفته و مکث کنند، وابسته به فضا و حس دعوت‌کنندگی آن است(همان، ۱۳۹۲، ۱۶۲). در زندگی روزمره انسان، فضا و عناصر محصور کننده آن، از فناوری، زیبایی‌شناسی یا حتی تفسیر معنایی خالص، بسیار مهم‌ترند. فضا هم ما را گرد هم می‌آورد و هم پراکنده می سازد. این مطلب در چگونگی ارتباط برقرار کردن ما مهم است. فضا جز اساسی صورت بنیادین و جهان شمول ارتباطات است(برایان لاوسون، ۱۳۹۱، ۶). بدین سبب اهمیت پرداخت به مکان رویداد همانگونه که گتز در خصوص رویداد می‌گوید«رویدادها می‌توانند معانی قوی را برای جوامع القا کنند و می‌توانند سازندگان مهم هویت مکان باشند» مشهود است (گتز،۲۰۰۸، ۴۰۴). رویدادها در بستری از فضای درنگ ایجاد می‌شوند، فضایی که ظرفیت پذیرش اتفاقی متفاوت از مسیر حرکت را داراست که موجب درنگ جمعی از افراد در آن می‌شود. شکل‌گیری رویدادها در بستر فضای درنگ و ایجاد مکان رویداد فرصتی مناسب برای برطرف‌سازی نیازهای جامعه را (از طریق نوآوری اجتماعی) ایجاد می‌کند. نوآوری اجتماعی برای حل مشکلات در تمامی سطوح برای ذینفعان شهر رویکردهای جدید ارائه می‌دهد که سبب تقویت و توسعه جوامع خلاق و همچنین موجب فعالیت بیشتر در زندگی عمومی و اجتماعی می‌شود. نوآوری اجتماعی می‌تواند به راه‌حل‌های جدید برای زندگی روزمره منجر و به نوبه خود می‌تواند باعث ایجاد خدمات جدید و فرصت‌های شغلی جدید شود. با ایجاد اشکال مختلف مشارکت، جامعه خودجوشی را به وجود می‌آورد که مردم بتوانند در مقیاس خرد پاسخگوی نیاز خود و جامعه باشند. این قسم از نوآوری (نوآوری اجتماعی) برای غلبه بر چالش‌های اجتماعی، برآورده کردن مطالبات و بهره‌برداری از فرصت‌های درونی بنا شده است. هدف این پژوهش، دستیابی به نگاهی جامع و دقیق از غالب پژوهش‌های صورت گرفته در موضوع مکان رویداد نوآورانه، شناخت رویکردهای پژوهش‌های انجام شده و بررسی مسیر و نگاه آن‌ها در جهت یافتن ضعف‌ها و قوت‌های موجود و رسیدن به روشی مناسب، کاربردی و عمیق برای بررسی موضوع مربوطه است.

فضای درنگ شهری: با توجه به توصیفات صاحبنظران از فضای عمومی شهری، می‌توان سه دسته کلی را ذکر کرد، افرادی چون گل(۱۹۸۷: ۱۶۷–۱۶۸) (۱۹۹۶: ۱۶۱–۱۶۷)، زوکین(۱۹۹۵: ۲۴–۳۷)، والرز (به نقل از مدنی پور، ۱۹۹۶: ۱۵–۲۵)، بحرینی(۱۹۹۸: ۳۱۳)، لوفلاند(۱۹۹۸: ۷۰– ۹۷)، گل و گمزو (۱۹۹۹: ۲۷–۲۸)، اولدنبورگ (۲۰۰۱: ۳۷–۳۹)، پاکزاد (۱۳۸۴ ه، د، ۹ -۲۴، ۱۱۶)، منش (۲۰۰۷: ۳۱–۴۷)، هولند (۲۰۰۷: ۱۸–۳۲، ۴۷–۶۲)، شوای (۱۹۹۶: ۲۹)، هانسون و هیلی‌یر(۱۹۸۴: ۴۲) و جیکوبز (۱۹۶۱: ۲۷–۲۹، ۱۴۹–۱۵۰) و مامفورد (۱۹۶۲: ۱۳۷–۱۴۹)، راپاپورت (۱۹۷۷: ۵–۷)، بیکن (۱۹۷۶: ۱۳–۲۲،۳۱۲–۳۱۴) تاکید بر خصوصیات ذهنی ادراکی و تاثیرات فضا بر افراد و سهیم شدن فضا، فعالیت و روابط اجتماعی در فضای عمومی شهری داشته‌اند و برخی دیگر ویژگی‌های کالبدی و زیبایی‌شناسانه و قابل دسترس بودن فضا و نظم و سلسله مراتب آن مانند: مدنی‌پور (۱۹۹۶: ۹۴–۹۶، ۱۱۱– ۱۱۴)، کورسز سرفاتی (۱۹۹۶: ۵۳۲)، توسلی، بنیادی (۱۳۷۱: ۴۱)، زوکر (به نقل از توسلی و بنیادی ۱۳۷۱: ۱۸)، کوهن (به نقل از مدنی‌پور، ۱۹۹۶: ۱۳)، پورجعفر و پورجعفر (۱۳۹۲a :۱۴)، پورجعفر(۱۳۹۳: ۵۱)، برونوزوی(به نقل از مدنی پور، ۱۹۹۶: ۵، ۱۰)، کرمونا و دیگران (۲۰۰۸: ۳۴–۴۳) (۲۰۱۰: ۱۰–۵۳، ۸۰–۸۲) و (۲۰۱۲: ۳۶–۴۳)، تیبالدز (۲۰۰۰: ۶۹، ۷۸–۸۹)، هبیتات (۶۲۰۱)، امیری‌پریان، ریچل، کیانی (۲۰۱۹: ۱۲۱) مد نظر بوده است، و گروه سوم که به هر دو گروه ویژگی‌های فضایی و روابط اجتماعی اشاره داشته‌اند، چون کار و دیگران (۱۹۹۲: ۱۰–۱۱)، ، یار و دیگران (به نقل از نقی‌زاده، ۱۳۸۹، ۲۸، ۸۴–۸۷، ۲۹۳–۲۹۴)، مدنی پور(۱۹۹۶: صاد)، براون(۲۰۰۶: ۱۵–۱۸)، حبیبی و مقصودی (۲۰۰۷: ۱۰– ۱۱)، لینچ، کار و کریر(به نقل از ریاحی دهکردی و کربلایی نوری، ۱۳۸۶: ۳۱۳–۳۲۲)، اشاره به فضای دارای ارزش و نظم داشته‌اند .

در خصوص تقسیمات فضای شهری به صورت تقریبی از سال ۱۹۹۲ تا کنون می‌توان گفت اندیشمندانی چون زوکر (۱۹۵۹: ۲۸۷)، راب کریر (۱۹۷۹: ۷۴–۸۵)، لئون کریر (۲۰۰۹: ۱۷۰–۲۰۳)، فرانک و استیونز (chapter1۲۰۰۷)، کرمونا و واندرلیچ (۲۰۱۲: ۱۹– ۳۰) (۲۰۱۸: ۱–۴۸)، تیبالدز (۲۰۰۰، ۹۱–۹۲) نظرات خود را با تاکید بر طراحی و رویکرد ریخت‌شناسانه شهر شکل داده‌اند و اشخاصی چون والین (۱۹۹۸: ۹۹–۱۱۳)، لفور (به نقل از مدنی‌پور، ۱۹۹۶: ۲۲– ۲۴)، دینس و همکاران (۲۰۰۶: ۱۲–۱۶) با مطرح نمودن رویکردهای اجتماعی–فرهنگی به ابعاد جدیدی از فضا اشاره داشتند و برخی دیگر با تمرکز بر ابعاد سیاسی–اقتصادی مانند گولیک (۱۹۹۸: ۳–۲۲)، کیلیان (۱۹۹۸: ۱۱۵–۱۳۴)، ون میلک و

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

همکاران(۲۰۰۷: ۲۵–۴۲)، مالون (۲۰۰۲: ۱۵۷–۱۶۸) سعی بر تقسیم فضای شهری داشته‌اند. صاحب نظرانی دیگری چون فلاستی (۱۹۹۴، ۴۸–۵۲) تاکید بر فضاهای اجتماعی و طراحی نشده، دارند و پورجعفر (۱۳۹۵: ۳۵)، پورجعفر و رنجبر و خرمی(۱۳۹۶: ۸۱) و پورجعفر(۱۳۹۲b :۳۸) بر کلیت فضای عمومی شهری بحث کرده‌اند، پاکزاد (۱۳۹۷: ۱۰۷–۱۲۲، ۱۵۹، ۲۲۹–۲۳۸) بر بعد روحانی و جغرافیایی تمرکز داشته و فضای شهری را بر مبنا طراحی تقسیم کرده، گل بر مبنا عملکرد بدان پرداخته است، کرمی (۲۰۱۵: ۷۵–۸۴) علاوه بر دیدگاه عملکردی گل، به بعد ادراکی اجتماعی اشاره داشته است، کرمونا (۲۰۱۰: ۱۵۷–۱۷۳) بر اساس خصوصیات فضای شهری تقسیمات فضایی را انجام داده و امیری پریان (۲۰۱۹: ۱۲۱–۱۲۲) به بعد سیاسی– اقتصادی و شکل ظاهری فضا توجه کرده است. فضای مکث شهری از نگاه عملکردی گل آغاز شد، «مردم ناخودآگاه جذب فعالیت و حضور مردم دیگر می‌شوند» (یان گل، ۱۳۹۲، ۱۶۲)، و در ادامه با تلاش‌های کرمونا ادامه یافت و محققانی چون کرمی بدان پرداختند. کرمی ۶ تقسیم‌بندی بر آن لحاظ نمود (فضای ادراکی، فضای عمومی و خصوصی، مابین، روز و شب، مکث و فضای اجتماع‌پذیر)، که فضای مکث جزئی از آن می‌باشد(Karami, 2015,74-85). با مد نظر قرار دادن تمامی منابع مورد بررسی قرار گرفته در این پژوهش، فضایی شهری که در آن فعالیتی خاص صورت گیرد و همراه با ایجاد پویایی متفاوت موجب تغییر در روند و سیر حرکتی کاربران فضا شود، فضای مکث شهری نامیده می‌شود. فضای درنگ معادل مناسبی برای فضای مکث است. با استفاده از نظریه "لحظه" لوفور، درنگ به عنوان رویدادی که قرار است باعث اتمام حرکت شود، مورد بحث قرار می‌گیرد. با توجه به تفاوتی که در معنای دو کلمه «مکث» و «درنگ» در فرهنگ لغات و ادبیات و اشعار، آورده شده: مکث را توقف و درنگی طولانی در طول چند روز یا چند سال می‌نامند. در واژه مکث، معنای انتظاری طولانی یا مکثی طولانی نهفته است. معنای لغوی درنگ به توقف و فرصت و تاملی کوتاه اشاره دارد که در ورای خود آسایش و راحتی را مد نظر دارد. با توجه به توضیحات و بررسی‌های صورت گرفته در این پژوهش: مکان تجمع و فعالیت خاص انسانی، همان مکان درنگ شهری است. در ادامه با توجه به توضیحاتی که ارائه شد از عبارت "فضای درنگ شهری" (به عنوان بستر شکل‌گیری درنگ و دارای ظرفیت پذیرش رویداد) استفاده می‌شود.

مکان درنگ: شهر به عنوان یک محل ملاقات از اهمیتی ویژه برخوردار است. هنگامی که موقعیت زندگی پیاده در شهر ارتقاء می‌یابد، فعالیت‌های پیاده به طرز قابل توجهی افزایش پیدا می‌کند و حتی رشد بیشتری در فعالیت‌های فراغتی و اجتماعی دیده می‌شود(یان گل،۱۳۹۲، ۱۳–۱۴). در ادامه توضیحات مطرح شده، به ادعای توسلی در کتاب طراحی فضای شهری در باب مسجد شیخ لطف الله، فضای درنگ فضایی برای حضور، تفکر و فعالیت افراد است(توسلی،بنیادی، ۱۳۷۱،ص ۱۹). با توجه به تفاسیر مطرح شده در باب مکان درنگ، می‌توان بیان داشت، این مکان فضایی مناسب برای درنگ افراد و بستری مطلوب برای شکل‌گیری رویداد یا عاملی برای جذب فعالیت مردمی می تواند باشد. ظرفیت پذیرش فضایی این مکان به همراه تغییر (رویداد) ایجاد شده در مسیر حرکت، عاملی مناسب برای جذب و مشارکت افراد می‌شود.

رویداد: رویدادها ابزارهای غیرفیزیکی را به عناصر فیزیکی و ساختمانی فرهنگ، اضافه می‌کنند؛ در واقع این ابزارهای غیرفیزیکی، خاطرات شهروندان از فضای شهری و همچنین معناهایی است که در تعامل ساکنان با فضا ساخته می‌شود (مدنی پور، ۱۳۸۷، ۹۶–۱۰۷). رویدادها توصیف‌کننده جشن‌ها، نمایش‌ها و مراسم ویژه‌ای هستند که به شکل آگاهانه‌ای برنامه‌ریزی و اجرا شده تا موقعیت‌های ویژه را شاخص نماید. در واقع رخدادهای منحصر به فرد (رویداد) از تجارب روزمره (فعالیت‌های ضروری و گذری و روتین) جدا هستند(ریچاردز، پالمر، ۱۳۹۸، ۱–۷). رویداد، فرصتی برای اجتماع عمومی، برپایی مراسم و بزرگداشت دستاوردها، نشانه‌گذاری زمان‌های خاص، اعتراضات سیاسی و مدنی را برای جامعه فراهم می‌کند؛ همچنین امکانی برای فراغت و تفریح، پاسخ به نیازهای اجتماعی مردم، فرصتی برای رهایی از زندگی روزمره، از جمله امتیازات مرتبط به رویداد می‌باشد که موجب شرکت مردم در رویدادها می‌شود (مدنی‌پور، ۱۳۸۷، ۹۶– ۱۰۷). به معنای دیگر رویداد فرصتی برای بهره‌مند شدن از ظرفیت‌های گنجایش داده شده در فضای شهری است، و نوعی استفاده بهینه از بودجه مصرف شده در فضا که هم راستا با خواست گروه‌های اجتماعی و فرهنگ بومی آن منطقه باشد.

شهرها مکان وقوع رویدادها هستند، شهر دارای توده و فضاست، فضاهای شهری بستری لازم برای تجمع و تعاملات مردمی را ایجاد می‌کنند. هر چه تعداد و وسعت رویدادها بیشتر باشند، شهر به سازوکار کارآمدتری و زیرساخت‌های بیشتری برای انطباق با شرایط نیاز دارد (ریچاردز، پالمر، ۱۳۹۸، ۲۹– ۳۱). رویدادها در تمامی مقیاس‌ها می‌تواند پاسخگوی نیاز انسانی باشند. در صورت شخصیت‌پذیر بودن رویداد، (شاخص بودن در یک بعد و ویژگی خاص مانند رویداد فرهنگی، رویداد تجاری، رویداد گردشگری و توریستی و...) نوع نیاز پاسخ داده شده و علت شرکت در رویداد کاملا واضح و مبرهن می‌باشد. تجمع و فعالیت انسان‌ها در رویداد محفلی مناسب برای بررسی مشکلات از تمامی جوانب و یا پاسخ به چالش‌ها در مقیاس‌های مختلف است. حضور و همفکری افراد با هم، بستری برای یافتن مناسب‌ترین راه‌حل

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

و ایجاد مشارکت مردمی را فراهم می‌کند. جذب افراد در رویداد و همچنین مشارکت آنان در حل چالش‌های پیش‌رو نیاز به نوعی نـوآوری دارد که آمیخته در فرهنگ و نیاز جوامع باشد. نوآوری می‌تواند برگرفته از ارزش‌های جامعه و یا خواست آنان بوده تا خود عاملی بر جذب و مشارکت همه اقشار شود.

نوآوری: نوآوری، ترجیحاً و ابتدا بر اهداف اقتصادی شامل محصولات، فرایندها، شاخص‌های سازمانی و بازاریابی متمرکز بود؛ در حالی که بـر اساس تعاریف جدید، نوآوری دیگر صرفاً بر واژگان اقتصادی متمرکز و محدود نیست. (OECD, 2010, 182) واژگانی چون «ارزش»، «هنجار»، «نقش» و موارد مشابه نشان می‌دهند که در پارادایم جدید، نوآوری‌ها معطوف به اهداف اجتماعی هسـتند (Hochgerner, 2009,11-75) نوآوری دیگر تنها یک مکانیسم اقتصادی یا یک فرایند فنی نیست. آن را می‌توان در قواره یک پدیده اجتماعی دانست. از طریق نوآوری، افراد و جامعه، خلاقیت خود را بروز و نیازهای خود را بیان می‌دارند. نوآوری در هدف، اثر و یا روش خود به صورت تنگاتنگی با شرایط اجتماعی کـه در آن تولید شده ارتباط دارد. (Murray, Grice, & Mulgan, 2010, 17)

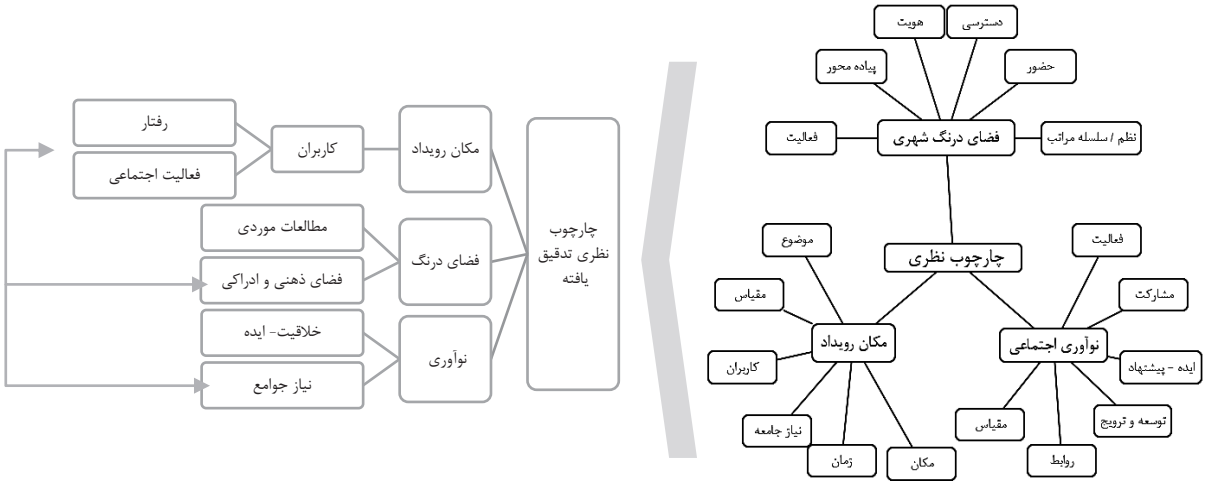
ادبیات سنتی نوآوری معمولاً سه نوع اصلی از نوآوری را مشخص می‌کند، فرآیندهای درونی، بیرونی و هر دو فرآیند. مطالعات رایج نشان می‌دهد که نوآوری برای پایداری در شهرها به یک دیدگاه بسیار دقیق نیاز دارد. یک مدل نوآوری چندسطحی است، که امکان مشارکت‌های مختلف و خلاق را فراهم می‌کند تا نیروهای لازم برای حل چـالش‌هـای اجتمـاعی متحـد شـوند(Genuchten, et al, sustainability Article,2019,1). پرداختن به حل مشکلات از طریق نوآوری، خود موجب نوآوری مستمر و دائمی می‌شود که متناسب با شرایط و نیاز مسـئله، توسـط بـازیگران درونی و محلی به صورت خودمختار و آزادانه صورت می‌گیرد .

مکان رویداد نوآورانه: مهم‌ترین عامل ایستایی فضا، عملکرد کلیت یکپارچه و غیرمنفصل فضا و در درجات بعدی، عملکرد اجزای آن است. در این حالت، عامل بنیادین شکل‌گیری فضای ایستای شهری، اجزای آن نیست و در آن همواره کل یکپارچه (کلیت فضا) بـر جزءهـا (اجـزای فضا) غلبه دارند. اما اگر هیچ یک از اجزا نتوانند حضور خود را در فضای ایستای شهری به اثبات برسانند، اصولاً چنین فضـایی شـکل نخواهـد گرفت و این موضوع ایجاب می‌کند که تعدادی از اجزا با فردیت و سنگینی کافی، حضور پرقـدرت خـود را محسـوس نماینـد (براتی،کاکاونـد، ۱۳۹۴، ۸، ۱۶). از عوامل بنیادین مطرح شده، بستر لازمه فضای درنگ می‌باشد که اجزای آن پذیرای حضور مردم و شـکل‌گیـری رویـدادها را دارد. بنابراین رابطه و پیوند فضای درنگ شهری با برپایی رویداد کاملا واضح و مبرهن است. رویدادها به گونه‌هـای کهـن و فرهنـگ ایرانـی، بین‌المللی، ملی، محلی، رویدادهای نو و مورد نیاز معاصر، قابل تقسیم‌بندی است. از جمله ساختار رویداد و موارد حائز اهمیت در برپایی رویـداد، ظرف مکانی آن است که در صورت کم بها دادن و یا نپرداختن به آن رویداد از بین می‌رود و یـا اصـلا شـکل نمـی‌گیـرد. رویـداد دارای سـه تقسیم‌بندی زمانی، مکانی و موضوعی است. بعد موضوعی رویداد عضو جدایی‌ناپذیر آن است که با محوریت یک موضوع خاص شکل می‌گیرد. برخی از رویدادها به صورت خودجوش مردمی و موقت برگزار می‌شوند که تکرار آن‌ها وابسته به برگزارکننده می‌باشـد، عنصـر مکـان در ایـن رویدادها بصورت غیر مستقیم (یعنی محدوده‌ای کلی و یا محله و یا منطقه‌ای را شامل می‌شود و نقطه‌ای ثابت وجود ندارد) تاثیرگذار است. نـوع دیگری از رویدادها وابسته به موضوعی خاص و مکانی مشخص اجرا می‌شود و گروه سوم رویدادها شامل رویـدادهـای وابسـته بـه موضـوع و مکان و زمان تعیین شده‌ای هستند که اغلب در طی سالیان در ذهن همگان ثبت شده‌اند. عنصر مکان رویـداد عـاملی بـرای برپـایی، تـدوام و ماندگاری رویداد می‌باشد.

از طریق نوآوری، افراد و جامعه، خلاقیت خود را بروز و نیازهای خود را بیان می‌دارند. نوآوری، راه و فرآینـدی بـرای بیـان ایـده‌هـای جدید و اجرای آن ارائه می‌دهد. بعد اجتماعی نوآوری تمرکز بر نیازهای جامعه و درک ایده‌هـا و روش‌هـای مردمـی دارد، کـه از ایـن طریق راهی برای پرداختن به فرهنگ اجتماع و جویا شدن ایده‌های جدید از درون جامعه و مردم برای حل مسائل به روز می‌باشـد. از مهم‌ترین ابعاد نوآوری اجتماعی می‌توان به ابعاد ادراک، فعالیت، مشارکت، عملکرد اشاره کرد. نوآوری اجتماعی، خدمات و فعالیت‌های نوآورانه با هدف و انگیزه پاسخ به نیاز اجتماعی است و عمدتا توسط سازمان‌هایی که اهداف آن‌ها در الویت نخست، اجتماعی بوده‌اند، گسترش و توسعه می‌یابد (Mulgan, 2006, 145-164). نوآوری اجتماعی به سبب مرحله‌ای بودن اغلب توسط سازمان‌های بزرگ و یا جوامع کوچک محلی و حتی یک کوچه، که شناخت صحیحی از نیاز جوامع و تسلط بیشتری بر طی شدن مراحل آن دارند صورت می‌پذیرد.

در انتهای فاکتورهای اصلی، هر کلید واژه را بر اساس مبانی نظری بدسـت آمـده بـه ۳ خبـره و متخصـص نشـان داده تـا اصـلی‌تـرین و مهم‌ترین شاخص‌ها تعیین شود، شاخص‌های مشترک خبرگان به صورت چارچوب نظری تدقیق یافته در تصویر۱ سـمت چـپ ذکـر شـده است.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

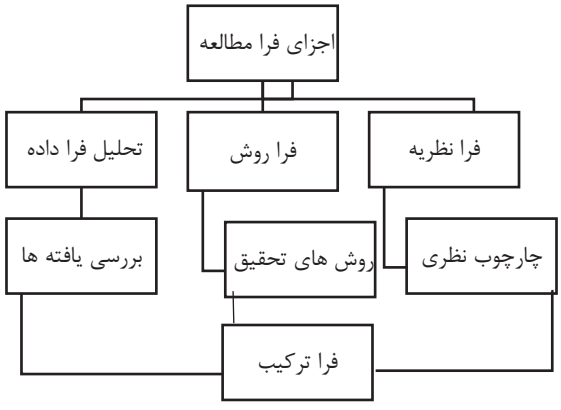
تصویر ۱- چارچوب نظری پژوهش

روش تحقیق

با توجه به توصیف محمدپور در کتاب فرا روش، طرح فرامطالعه ، پاترسون و همکاران (۲۰۰۱) طرح ترکیبی به حساب می‌آید، اما چندان به طرح‌های ترکیبی نوین شباهت ندارد(محمدپور،۱۳۸۹، ۷۲). اجزا و مراحل این پژوهش به شرح ذیل در تصویر۲ ذکر شده است.

فرمول بندی سوال تحقیق	گزینش و ارزیابی تحقیق مقدماتی	تحلیل فراداده	فراروش	فرانظریه	فراترکیب	نشر یافته‌ها
• چارچوب نظری • تعریف‌های کاربردپذیر • پیش‌بینی دستاورد پژوهش • پالایش سوال • توسعه معیار ارزیابی برای مطالعه مقدماتی	• شناسایی معیارها • مراحل گردآوری منابع مناسب • بازیافت داده ها • توسعه نظام‌مند و کد بندی	• شناسایی راهبرد تحلیلی • توسعه نظام‌مند و کد بندی • مقوله‌بندی داده‌ها • بحث و تفسیر یافته‌ها	• تعیین مشخصه های روش‌شناسی • چگونگی تاثیر مشخصه‌ها بر یافته‌ها	• شناسایی پارادیم‌ها / مکاتب فکری • ارتباط دادن نظریه به بستر اجتماعی تاریخی فرهنگی سیاسی وسیع‌تر • اشکار ساختن فرض‌های مهم زیرین	• تفسیر نقاط قوت و محدودیت‌ها • اشکار سازی فرض های مهم نظریه‌ها • جایگزین مناسب برای اختلال‌ها و تناقضات • کدام مواضع سازگاز یا ناسازگارند • پیشنهاد ساختار نظری جدید	• تعیین مخاطب مناسب • امکان نشر • نگارش و ارائه یافته‌ها

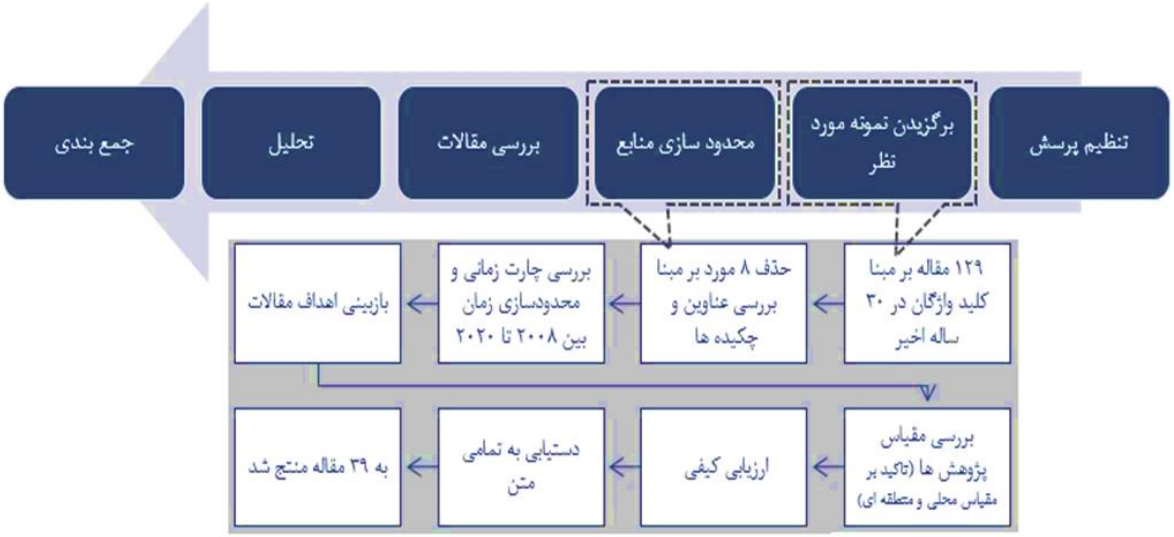
تصویر ۲- طرح ترکیبی فرا مطالعه، منبع: محمد پور(۱۳۸۹، ۷۲)

تصویر ۳- طرح ترکیبی فرا مطالعه ماکسول و لومیس، منبع: محمدپور(۱۳۸۹، ۷۳)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

این طرح یکی از ساده‌ترین طرح‌های ترکیبی است که می‌تواند هم در رهیافت کمی و هم رهیافت کیفی اجرا شود. طرح مذکور را طرح ترکیبی تعاملی می‌خوانند، زیرا اجزای تشکیل‌دهنده آن با هم در ارتباط متقابل و چند سویه هستند(همان، ۱۳۸۹، ۷۳). در این مقاله به منظور بررسی روش‌شناسی پژوهش‌های گذشته از روش فراروش/ فرامطالعه بهره گرفته شده است، تا مناسب‌ترین روش برای آن انتخاب شود. در ابتدا با جمع‌آوری ادبیات پژوهش و تعیین منابع مورد نظر به بازه‌ای از اطلاعات مشخص دست یافته و پیشینه موضوع تدقیق شد.

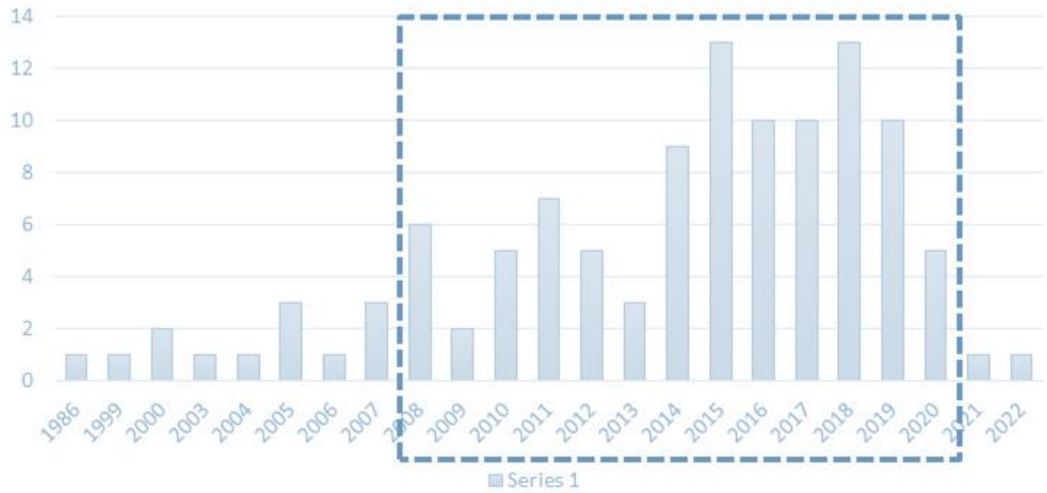

تصویر ۴- روش تحقیق

مراحل این پژوهش: تحلیل محتوا تلخیصی یا پنهان

در مرحله ابتدایی ۱ از طریق جستجو کلید واژه‌های اصلی و محوریت کلی رشته و با در نظرگیری افق زمانی ۳۰ سال اخیر و نیز مد نظر قرار دادن کلید واژه‌ها، ۱۲۹ مقاله مرتبط با قلمرو پژوهشی یافت شد.

در مرحله ۲ با مطالعه دقیق چکیده و عناوین مقالات، ۸ مورد از مقالات کمتر مرتبط حذف گردید. در مرحله ۳ با ترسیم چارت زمانی مقالات در سال‌های ۱۹۸۶ تا ۲۰۲۲، سعی بر محدودتر ساختن بازه سال‌های حداکثر تعداد مقالات منتشر شده است. بازه زمانی مقالات بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۲۰ در نظر گرفته شد که شامل ۱۰۲ مقاله می‌شود.

تصویر ۵- دوره زمانی مقالات مورد بررسی قرار گرفته

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

تصویر ۶- مراحل انتخاب مقالات در پژوهش

در مرحله ۴، به بازبینی مقیاس پژوهش‌ها پرداخته شده است و تاکید بر مقیاس محلی و منطقه‌ای بوده، با توجه بدان، مقیاس کلان از بین مقالات حذف گردید. مرحله ۵، به بررسی کیفی متون مقالات اشاره شده تا موارد متمایز در روند و یا نگرش در پژوهش حذف گردند و مرحله ۶ به امکان دسترسی داشتن به تمامی متون و اطلاعات پرداخته و در انتها از تحلیل ۱۲۹ مقاله به ۳۹ مقاله منتج گردید. از ۳۹ مقاله، تعداد ۱۸ مقاله فارسی و ۲۱ مقاله به زبان انگلیسی می‌باشد. برای سهولت در تحلیل و بررسی مقالات، از طریق لیست نمودن آن‌ها و اختصاص عدد بجای عناوین سعی بر تشکیل جدول ماتریس‌گونه مدل پیاز پژوهش ساندرز شد.

یافته‌های تحقیق

با تحلیلی هدفمند از طریق مدل پیاز پژوهش ساندرز، به یافته‌های این پژوهش منتج شد. مدل پیاز پژوهش ساندرز دارای ۷ لایه یا مرحله بوده که تحت تاثیر لایه پیرامونی خود می‌باشد (Saunders, Lewis & Thonhill, 2007,649).

برای بررسی منسجم‌تر و منظم‌تر مقالات از کد عددی بجای عناوین مقالات استفاده شد و با جمع بندی داده ها به صورت جدول ماتریس گونه درغالب ستون‌هایی بر مبنای فرایند مدل پیاز ساندرز طبقه بندی شد. در۳ ستون ابتدا بنا بر بیرونی‌ترین و اولین مرحله مدل ساندرز، پارادایم فلسفی می‌باشد. ۲ ستون بعدی را رویکرد پژوهش در بر می‌گیرد و گام سوم مدل ساندرز راهبرد پژوهش بوده که دارای ۷ بخش است و همچنین در ادامه روش پژوهش ۳ قسمت را به خود اختصاص داده و افق زمانی ۲ ستون بعد و نیز شیوه و فرایند جمع‌آوری داده و تحلیل داده که درونی‌ترین گام و مرکز مدل ساندرز می‌باشد با ۲ قسمت در انتهای ستون‌های جدول قرار گرفته است.

جدول ۱- ماتریس مقالات بر مبنا مدل الگو ساندرز

مقالات	پارادایم فلسفی			رویکرد پژوهش			راهبرد							روش				افق زمانی		شیوه و فرآیند جمع‌آوری داده و تحلیل داده	
توضیح	اثبات گرایی	واقع گرایی	تفسیر گرایی	قیاسی	استقرایی	آزمایشی	پیمایشی	نمونه موردی	اقدام پژوهی	داده بنیاد	قوم نگاری	تاریخ نگاری	تک روش	چند روش	ترکیبی	کوتاه مدت	بلند مدت	جمع‌آوری داده	تحلیل داده
A1		✓			✓			✓	✓					✓		✓		اسنادی- میدانی	کیفی: توصیفی تکنیک: بازدید میدانی- مشاهده- ثبت داده‌ها
A2	✓				✓	✓		✓			✓			✓		✓		مصاحبه پرسشنامه بازدید میدانی	چرخش واریماکس در تحلیل عامل اکتشافی پیمایشی تکنیک: پرسشنامه با مقیاس لیکرت
A3		✓			✓							✓			✓	✓		مطالعه نظریات و پایان‌نامه‌ها و بررسی اسناد توییتر	تحلیل محتوا تفسیری و توصیفی ابزار: نقشه‌های کارتوگرافی
A4	✓				✓				✓				✓			✓		ثبت حضور پیاده‌روی‌های تصادفی از طریق نرم افزار Foursquare - میدانی- ردیابی افراد	مقایسه تطبیقی الگوهای رویداد
A5	✓				✓				✓			✓	✓			✓		میدانی	مقایسه تطبیقی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

مقالات	پارادایم فلسفی			رویکرد پژوهش			راهبرد							روش				افق زمانی		شیوه و فرآیند جمع‌آوری داده و تحلیل داده	
توضیح	اثبات گرایی	واقع گرایی	تفسیر گرایی	قیاسی	استقرایی	آزمایشی	پیمایشی	نمونه موردی	اقدام پژوهی	داده بنیاد	قوم نگاری	تاریخ نگاری	تک روشی	ترکیبی	چند روشی	کوتاه مدت	بلند مدت	جمع‌آوری داده	تحلیل داده
A6		✓			✓						✓		✓			✓		مشاهده مشارکت کنندگان و مصاحبه‌های تلفنی نیمه ساختاریافته و داده‌های بصری ۲۶۲ عکس و فیلم ۸۰ دقیقه ای تکنیک نمونه‌گیری گلوله برفی	تحلیل کیفی، مکتوب کردن مصاحبه ها و کد گذاری
A7			✓		✓				✓					✓		✓		با استناد به متون و صادیق موجود	توصیفی
A8		✓			✓		✓	✓						✓		✓		اسنادی و بمیدانی	ابزار: AHP و Expert choice استخراج نقشه رتبه‌بندیGIS کیفی و کمی- مورد پژوهی
A9	✓			✓		✓		✓					✓			✓		توصیفی پیمایشی نمونه گیری احتمالی (فرمول کوکران)	ابزار: تحلیل آموس، تحلیل مسیر روش رگرسیونی، ازمون KMO و کرویلت بارتلت برای حجم نمونه‌ها، مدل معادلات ساختاری
A10		✓	✓	✓				✓							✓	✓		اسنادی کتابخانه ای	اسنادی مورد پژوهی
A11		✓	✓	✓									✓			✓		اسنادی	اسنادی -توصیفی
A12		✓			✓			✓					✓			✓		اطلاعات کتابخانه ای	اسنادی مورد پژوهی
A13		✓			✓			✓							✓	✓		اطلاعات کتابخانه ای	اسنادی مورد پژوهی
A14		✓		✓			✓						✓			✓		اسنادی کتابخانه ای ۱-پرسشنامه کلی طیف لیکریت ۲-پرسشنامه خبرگان گلوله برفی	۲ مرحله‌ای ترکیبی پیمایشی – تحلیلی ابزار: آزمون‌های من ویتنی و کروسکال والیس
A15		✓		✓		✓							✓			✓		اسنادی	اسنادی
A16		✓			✓		✓							✓		✓		اسناد سایت‌های گوگل، اسکوپوس، تپسی، در بازه زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵، ۳۰ مقاله	فراترکیب روش دلفی (نظر خبرگان)
A17	✓				✓	✓	✓								✓	✓		اسنادی اندازه‌گیری نوآوری اجتماعی: سنجش فعالیت‌های جامعه مدنی- شاخص زندگ بهتر سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه -شاخص پیشرفت اجتماعی	اسنادی
A18			✓	✓	✓									✓		✓		اسنادی کتابخانه‌ای	فراروش فرامطالعه روش مارکهام
A19		✓													✓		✓	اسنادی کتابخانه‌ای میدانی	همبستگی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

مقالات	پارادایم فلسفی			رویکرد پژوهش			راهبرد							روش			افق زمانی		شیوه و فرآیند جمع‌آوری داده و تحلیل داده	
توضیح	اثبات گرایی	واقع گرایی	تفسیر گرایی	قیاسی	استقرایی	آزمایشی	پیمایشی	نمونه موردی	اقدام پژوهی	داده بنیاد	قوم نگاری	تاریخ نگاری	تک روشی	ترکیبی	چند روشی	کوتاه مدت	بلند مدت	جمع‌آوری داده	تحلیل داده
A20			✓	✓		✓	✓							✓		✓		اسنادی کتابخانه‌ای	۳ روش : تطبیق الگوها- ازمایشی- اسنادی ابزار: Word2Ve model the Skip-Gram model
A21			✓	✓			✓							✓		✓		۱۱۴ مقاله بین سالهای ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۸ اسنادی	تحلیل محتوا
A22		✓		✓				✓						✓		✓		اسناد پروژه عملیاتی مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته کیفی با ذینفعان (سیاست‌گذاران، کارمندان دولت، نمایندگان سازمان‌های جامعه مدنی)	اسنادی مورد پژوهی مقایسه تطبیقی
A23			✓		✓									✓		✓		کتابخانه‌ای و اسنادی و تاریخی	اسنادی توصیفی
A24			✓	✓				✓							✓	✓		جمع‌آوری محتوای ۳ مقاله مشخص	توصیفی و تفسیری
A25		✓		✓				✓					✓			✓		اسنادی میدانی	مطالعه تطبیقی
A26		✓		✓				✓							✓		✓	منبع باز مشاهده بازدید میدانی	ابزار: پرسشنامه Kaplan’s Balanced Scorecard کارت امتیازی کاپلان‌ها
A27			✓	✓				✓					✓				✓	بررسی ۲۰ شهر و ۷۷ مورد گفتمان‌ها و بحث میدانی	مطالعات موردی تاریخی تطبیقی
A28			✓	✓			✓	✓							✓	✓		design, technology, communities of practice مصاحبه اسنادی میدانی	ابزار: The pilots (آموزش افراد محلی برای انجام تحقیقات خود با استفاده از دانش محلی خود برای مشارکت دیگران در جوامع) Borough’s Participatory Appraisal Method (ارزیابی مشارکتی) pathfinders and collaborative
A29		✓		✓		✓							✓			✓		اسنادی کتابخانه ای	اسنادی
A30			✓		✓									✓		✓		مصاحبه و پرسشنامه	کیفی- توصیفی
A31			✓	✓				✓					✓			✓		اسنادی پروژه بازافرینی	تفسیری مورد پژوهی
A32		✓		✓				✓				✓		✓		✓		اسنادی	اسنادی مورد پژوهی
A33			✓		✓			✓						✓		✓		مصاحبه عمیق پرسشنامه	transdisciplinary reflexive methodology روش انعکاسی فرا رشته ای

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

مقالات	پارادایم فلسفی			رویکرد پژوهش			راهبرد							روش				افق زمانی		شیوه و فرآیند جمع‌آوری داده و تحلیل داده	
توضیح	اثبات گرایی	واقع گرایی	تفسیر گرایی	قیاسی	استقرایی	آزمایشی	پیمایشی	نمونه موردی	اقدام پژوهی	داده بنیاد	قوم نگاری	تاریخ نگاری	تک روش	ترکیبی	چند روش	کوتاه مدت	بلند مدت	جمع‌آوری داده	تحلیل داده
A34			✓		✓		✓	✓						✓		✓		- مصاحبه هایی نیمه‌ساختاریافته - مصاحبه و ثبت شفاهی با سؤالات کلی -نمونه گیری هدفمند	کیفی رویکرد پدیدارشناسانه مورد محوری پیمایشی
A35		✓		✓								✓	✓			✓		اسنادی تاریخی	اسنادی
A36			✓		✓	✓	✓						✓			✓		اسنادی کتابخانه ای پرسشنامه مصاحبه	ارزیابی نظرات با روش پیمایشی
A37		✓	✓	✓			✓	✓				✓		✓		✓		اسنادی تاریخی	مورد پژوهی پیمایشی تاریخی
A38		✓		✓				✓					✓				✓	اسنادی	اسنادی
A39			✓		✓	✓	✓								✓	✓		جمع آوری داده : ارزیابی محیطی(PESTEL – (analysis مصاحبه عمیق	تجزیه و تحلیل و تفسیر ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

جدول ۲- خلاصه ماتریس مدل ساندرز

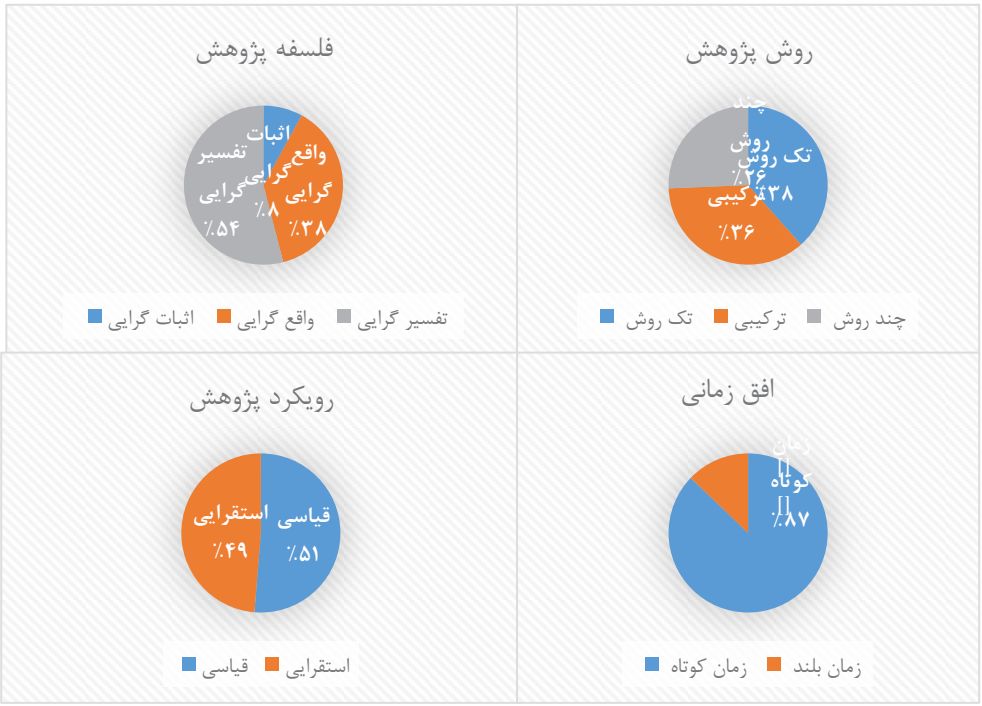
مقالات	اثبات‌گرایی	واقع‌گرایی	تفسیرگرایی	قیاسی	استقرایی	آزمایشی	پیمایشی	نمونه موردی	اقدام‌پژوهی
تعداد	۳	۱۵	۲۱	۲۰	۱۹	۷	۱۳	۱۹	۴
درصد	۷/۷	۳۸/۴۵	۵۳/۸۵	۵۱/۲۹	۴۸/۷۲	۱۷/۹۵	۳۳/۳۳	۴۸/۷۱	۱۰/۲۵

مقالات	داده بنیاد	قوم‌نگاری	تاریخ	تک روش	ترکیبی	چند روش	زمان کوتاه	زمان بلند
تعداد	-	۲	۵	۱۵	۱۴	۱۰	۳۴	۵
درصد	-	۵/۱۳	۱۲/۸۳	۳۸/۴۷	۳۵/۹۰	۲۵/۶۵	۷۸/۱۸	۱۲/۸۳

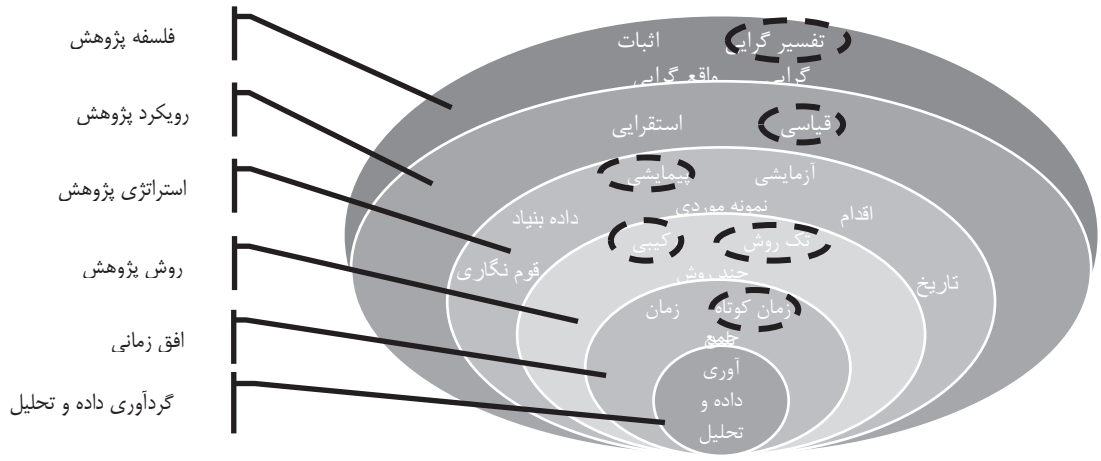
با توجه به جدول ماتریس بالا و مدل پیاز پژوهش ساندرز، در گام نخست پارادایم‌های پژوهش مطرح می‌شود، که نوع نگاه پژوهشگر را مورد بررسی قرار می‌دهد. پارادایم‌های پژوهش می‌تواند تفسیرگرایی، اثبات‌گرایی و واقع‌گرایی باشد. نتایج از بررسی ۳۹ مقاله نشان داد که ۵٪ مقالات به دلیل اشاره مستقیم به قوانین و حقایقی که توسط جهانیان مورد قبول است و در رکن شناخت شناسی، پژوهش عینی بوده و از همین رو روش انجام اینگونه تحقیقات غالبا به صورت کمی می‌باشد. بدین سبب از فلسفه اثبات‌گرایی پیروی می‌کنند، و این پارادایم با تاکید بر اصالت محیط، شکل اجتماعی یا طبیعی آن، در جهت دادن و شکل بخشی به روابط انسانی از کنش فردی تا سطوح کلان اجتماعی تاثیرگذار است (محمدپور،۱۳۹۷، ۱۴-۲۰).

۳۶٪ بابت مستقل بودن ابژه از منظر و دیدگاه پژوهشگر (بلیکی، ۱۳۹۶، ۱۴۴) در مقالات، و همچنین بررسی ساختار و مکانیسم زیربنایی رویدادهای قابل مشاهده، از فلسفه واقع‌گرایی به شمار می‌آیند. بیشترین منابع پژوهش را فلسفه تفسیرگرایی با ٪۵۹، تشکیل می‌دهند. در این رویکرد پژوهشگر و انگیزه‌های درونی او از اهمیت بالایی برخوردار بوده و دلیل انجام یک پژوهش با توجه به ارزش‌های گروهی از افراد یا زمان، قابل تفسیر است و نیز رکن اصلی پارادایم تفسیری بهره‌گیری از واقعیت‌های چندگانه جهان است و شناخت‌شناسی آن به صورت ذهنی انجام شده که از همین رو، روش‌شناسی تحقیق عمدتاً به صورت کیفی (محمدپور، ۱۳۹۷، ۲۹-۳۵) می‌باشد.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

تصویر ۷ – درصدکاربرد هر جزء از مدل پیاز ساندرز

تصویر ۸ – مدل ساندرز و رویکرد غالب هر بخش

در لایه دوم مدل ساندرز به رویکرد پژوهش که قیاسی و استقرایی بوده، اشاره شده است، با بررسی منابع مورد نظر، ۵۱.۲۹٪ از منابع پژوهش به دنبال جستجوی حقیقت و آزمون نظریه برای بررسی صحت آن، از یک نظریه به عنوان یک استدلال و یا مطرح نمودن یک فرضیه، به آزمون و مقایسه پرداخته است که مشمول رویکرد قیاسی می‌شود. در استراتژی پژوهش قیاسی برای جلوگیری از تفسیرهای شخصی پژوهشگر و انواع گردآوری داده و فعالیت‌های گزینشی او، سعی بر استفاده از داده‌ها برای آزمون پاسخ‌های موقت و تطبیق داده‌های موجود با فرضیه‌ها داشته‌اند(بلیکی، ۱۳۹۶، ۱۴۰). در این پژوهش‌ها، به دنبال اثبات تعمیم‌های عامی(الگوهای تبیین) بوده و از انباشت داده‌ها به قوانین و الگوهایی برای مشاهدات بعدی می‌رسند. ۴۸.۷۲٪ از منابع برای انجام پژوهش و مشاهده‌ای بدون پیش فرض و پاک نمودن ذهن از تمام پیش داوری‌ها و تعصبات، اندازه‌گیری بسیار دقیق و عینی و تحلیل دقیق داده‌ها برای نیل به اکتشافات علمی(معصومی، ۱۳۹۶، ۱۳۵) از رویکرد استقرایی پیروی می‌کنند. در

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

گـام سـوم بـه اسـتراتژی‌هـای پـژوهش اشـاره شـده اسـت کـه شـامل: قـوم‌نگـاری، اقـدام‌پژوهـی، نظریـه داده‌بنیـاد، پیمایشـی، مطالعـه موردی، آزمایشی و تاریخ نگاری می‌شـوند. کـه بـا بیشـترین درصـد نمونـه مـوردی بـا ۴۸.۷۱ مـی‌باشـد کـه بنـا بـر موضـوع پـژوهش کـه تمرکز بر مکان رویداد و نیز بحث نوآوری دارد در اکثر مقـالات بـا تمرکـز بـر یـک نمونـه مـوردی و یـا مقایسـه چنـد نمونـه در منطقـه یـا کشور و یا قاره پرداخته شده است.

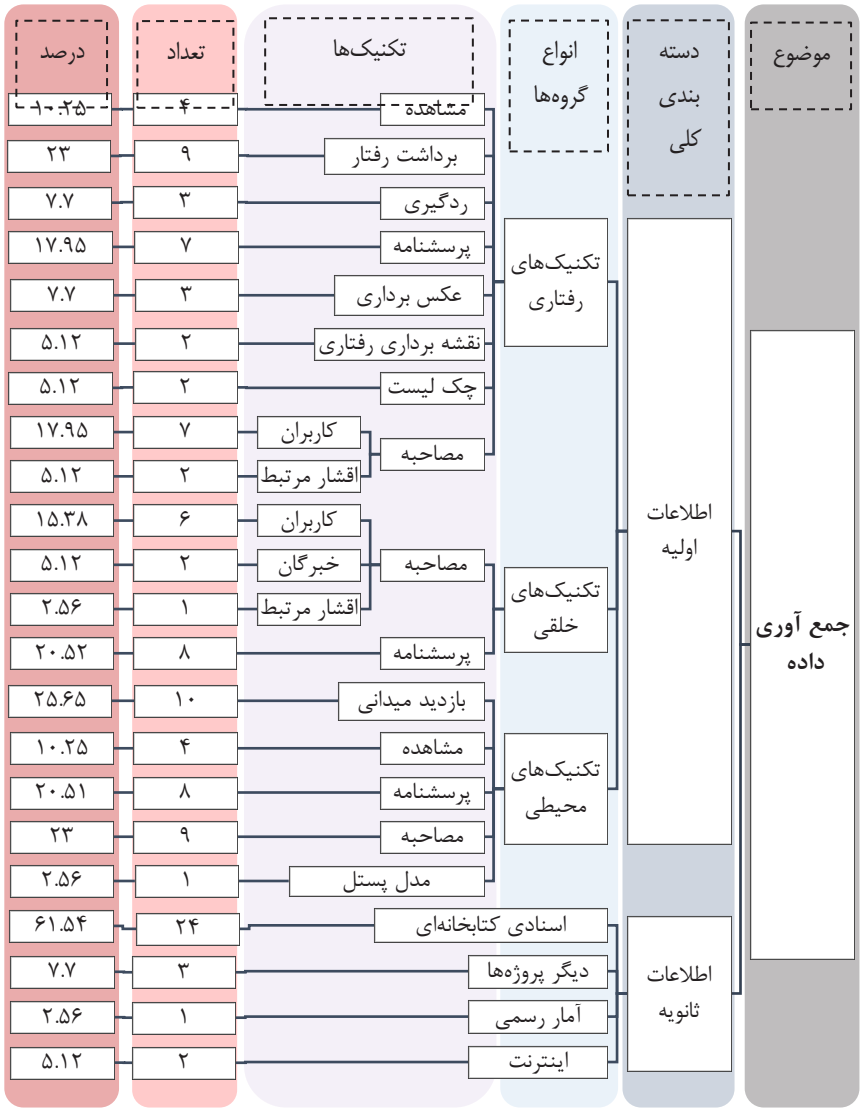
در تعداد نمونه موردی‌های کم سعی بر نگـاه عمیـق بـه محـیط مـورد مطالعـه داشـته و ماهیـت نقـش محقـق در آن بسـیار پررنـگ اسـت. نگاه غالب روش‌ها به صورت کیفی است، ولی در تعـداد نمونـه مـوردی‌هـای زیـاد تاکیـد بـر نگـاهی جـامع و کلیـت موضـوع بـوده اسـت و بیشتر از روش‌های کمـی بهـره گرفتـه‌انـد. در جایگـاه دوم یکـی از عـام‌تـرین تحقیقـات اجتمـاعی واقـع شـده اسـت. اسـتراتژی پیمایشـی پژوهش ۳۳.۳۳ از مقالات را شـامل شـده کـه تاکیـد بسـیاری بـر روش‌هـای مقطعـی دارد. ایـن مقـالات بـا گـردآوری داده در یـک مقطـع مشـخص از زمـان و همچنـین روش دلفـی بـا تاکیـد بـر نظـر خبرگـان و صـاحبنظران موضـوع انجـام شـده اسـت. نگـاه دقیـق‌تـر بـر نمونه‌های احتمالی، محقق را قادر می‌سـازد تـا یافتـه‌هـای نمونـه خاصـی را بـه جمعیـت بـزرگ‌تـری مـرتبط سـازد، پـژوهش پیمایشـی در صـورت بـالا بـردن پایـایی سـوالات از ارزش بسـیاری در تعمـیم‌دهـی برخـوردار اسـت (بیکـر،۱۳۹۴، ۱۹۷). در جایگـاه سـوم اسـتراتژی پـژوهش روش آزمایشـی بـا ٪۱۷.۹۵ شـامل شـبه آزمایشـی و تمـام آزمایشـی مـی‌باشـد. در طـرح پـژوهش شـبه آزمایشـی، محـور اصـلی رویداد، واقعـه و لحظـه‌ای اسـت کـه باعـث ایجـاد معلـولی مـی‌شـود. در غالـب پـژوهش‌هـای مـورد بررسـی واقـع شـده رخـدادی جـاری (علت)(متغیر مسـتقل) و نتیجـه یـا معلـول (متغیـر وابسـته)، توسـط پژوهشـگر مـورد آزمـایش قـرار گرفتـه اسـت. تـاریخ شـفاهی(مطالعات تاریخی) ۱۲.۸۳٪ درصد از مقالات را شامل شده‌اند.

داده‌هـای ایـن قبیـل پـژوهش‌هـا قـبلا گـردآوری شـده‌انـد و از طریـق فرآینـد بررسـی و تحلیـل انتقـادی اسـناد(Gottschalk,1950) مورد سنجش و تحلیل قرار مـی‌گیرنـد. ۱۰.۲۵ ٪ مقـالات از طریـق اقـدام پژوهـی بـه موضـوع پرداختـه انـد. شـیوه‌ای کـه متخصصـین بـا تشـخیص و شناسـایی یـک مسـاله، اقـداماتی عملـی در جهـت حـل آن انجـام مـی‌دهنـد و موفقیـت و یـا عـدم موفقیـت را مـورد بررسـی قرار داده، و در صورت عدم رضـایت تـلاش‌هـای خـود را از سـر مـی‌گیرنـد(حریری، ۱۳۸۵، ۱۱۳ تـا ۱۱۹). مـدت زمـان طـی شـده در ایـن روش پژوهش طـولانی بـوده و احتمـال تغییـر در داده‌هـای اولیـه، تغییـر در نگـرش بـه مشـکل و راه‌حـل مطـرح شـده بسـیار زیـاد اسـت. ۵.۱۳ ٪ انتهایی از طریـق قـوم نگـاری انجـام شـده اسـت. طبـق نظـر اسـپرادلی (۱۹۸۰، ۳)، قـوم‌نگـاری عمـل توصـیف فرهنـگ اسـت و در ادامـه مالینفسـکی (۱۹۶۱، ۲۵) اعتقـاد دارد بـرای توصـیف فرهنـگ بایـد از نقطـه نظـر بـومی‌هـا آموخـت و بـه معـانی کـنش‌هـا و رویدادها توجه داشت(بیکر،۱۳۹۴، ۱۷۸).

در قوم نگاری پژوهشـگر آشـکار یـا مخفـی، زنـدگی روزمـره مـردم را، از طریـق مشـاهده رویـدادها، ضـبط و ثبـت صـحبت‌هـا و پرسـیدن سوالات، بـه مـدت طـولانی برداشـت کـرده اسـت(حریری، ۱۳۸۵، ۹۱ تـا ۹۴). شـایان ذکـر اسـت کـه روش داده بنیـاد یـا گرانـدد تئـوری در هیچ یک از مقاله‌های مورد بررسی علی‌رغم توجـه بـه دقـت بـالا و بررسـی عمـق مطالـب، اسـتفاده نشـده اسـت. مرحلـه چهـارم مـدل پیاز ساندرز به روش‌ها پرداخته اسـت کـه شـامل تـک روش، چنـد روش و ترکیبـی مـی‌شـود. بـا چنـدین مرحلـه بررسـی مقـالات و رجـوع به بخش چکیده، بیـان مسـاله، روش‌شناسـی و متـون و مراحـل بررسـی، ۳۸.۴۷٪ بصـورت تـک روش انجـام شـده‌انـد کـه تاکیـد محقـق را بر رسـیدن و پـرداختن بـه هـدف تنهـا بـا یـک دیـدگاه و مسـیر نشـان داده، و ۳۵.۹۰٪ بصـورت ترکیبـی، کـه غالبـا در جمع‌آوری داده، از طریق مصاحبه عمیـق و پرسشـنامه بـوده اسـت و ۲۵.۶۵٪ بصـورت چنـد روشـی کـه شـامل انجـام مراحـل مختلـف بـرای رسـیدن بـه اهداف متفاوت بوده، صورت پذیرفتـه اسـت. در مـدل سـاندرز گـام بعـد، افـق زمـانی مـی‌باشـد کـه در بردارنـده افـق زمـانی کوتـاه و بلنـد می‌باشد و با تاکید بـر افـق زمـانی کوتـاه بـا ۸۷.۱۸ ٪ از مقـالات در برگرفتـه، کـه غالـب تـک روشـی بـودن مقـالات را تاییـد مـی‌کنـد و افق زمانی بلند یا طولانی مدت ۱۲.۸۳ ٪ مقالات را شامل شده است.

از بررسی نتیجه روش پژوهش و افق زمانی می‌تـوان برداشـت کـرد کـه بـه دلیـل انتخـاب افـق زمـانی کوتـاه اغلـب پـژوهش‌هـا بـه تـک روشی و یا ترکیبی روی آورده‌اند. در انتها بـا ترسـیم مـدل پیـاز سـاندرز و تعیـین بیشـترین مـوارد در هـر مرحلـه بـه اهـم موضـوعات کـار شـده در مقـالات اشـاره شـده اسـت. اکثریـت فلسـفه پـژوهش تفسـیرگرایی و اغلـب رویکـرد مـوارد بررسـی شـده قیاسـی و بیشـترین استراتژی نمونه موردی و غالب روش بصورت تک روش و ترکیبی و افق زمانی کوتاه مورد تاکید بوده است.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

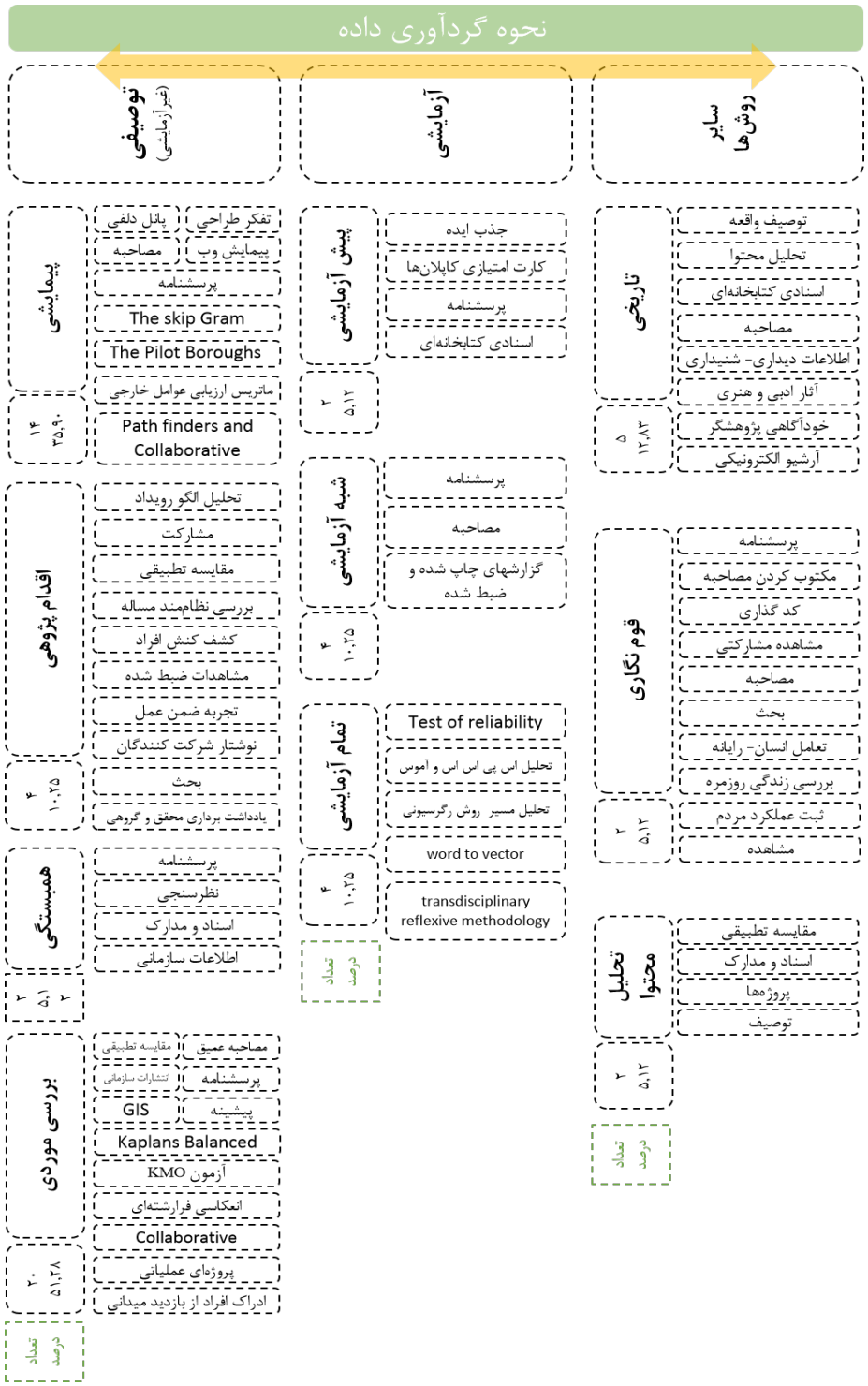

تصویر ۹- جمع آوری داده (مرحله پایانی مدل پیاز ساندرز)

در مرحله آخر مدل ساندرز به شیوه و فرایند جمع‌آوری داده و تحلیل داده می‌پردازد، برای این بخش باید به متن مبانی نظری و بحث و نتیجه‌گیری مقالات رجوع شود. در بخش اول جمع‌آوری داده از طریق یک تصویر سعی بر بررسی جامعی بوده است. در تصویر جمع‌آوری داده دو قسمت اطلاعات اولیه و ثانویه تقسیم شده (تصویر۹)، که در زیر مجموعه‌های هر بخش تعداد کاربرد و درصد آن در مقالات ذکر شده است. اطلاعات اولیه در جمع‌آوری داده به ۳ بخش، بررسی رفتار، خلقی یا نظر فرد و بررسی محیطی تقسیم شده است. در بخش بررسی رفتار شامل تکنیک‌های مشاهده، برداشت رفتار، ردگیری، پرسشنامه، عکس‌برداری، نقشه‌برداری رفتار، چک لیست و مصاحبه می‌باشد که با بیشترین درصد می‌توان از تکنیک برداشت رفتار یاد کرد. در بخش دوم، تکنیک‌های خلقی به پرسشنامه و مصاحبه ختم می‌شود که مصاحبه دارای تعدد بیشتر بوده است. و بخش سوم بررسی محیطی شامل بازدید میدانی، مشاهده، مصاحبه، پرسشنامه و مدل پستل بوده که در اکثریت، بازدید میدانی بکار رفته است. در اطلاعات ثانویه مقالات که در برگیرنده، اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی، ارجاعات به پروژه‌ها، آمار رسمی و اینترنت می‌باشد و بیشترین کاربرد را اطلاعات کتابخانه‌ای و اسنادی داشته است. اما با تحلیل کلی این تصویر می‌توان بیان کرد از جمله با اهمیت‌ترین فرایند جمع‌آوری اطلاعات که در دسته اطلاعات ثانویه واقع شده، اطلاعات اسنادی و کتابخانه‌ای است که ۲۴ مورد و ۶۱.۵۴ درصد از مقالات را پوشش می‌دهد، که مبنای غالب پژوهش‌ها بوده و در مرتبه دوم بازدید میدانی که در دسته‌بندی اطلاعات اولیه و بخش تکنیک‌های برداشت

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

محیطی واقع شده که به تعداد ۱۰ مورد و ۲۵.۶۵ درصد در مقالات تکرار شده است، این فرایند جمع‌آوری داده در روش نمونه موردی نقش اصلی را ایفا می‌کند. از جمله مهم‌ترین فرایندهای جمع‌آوری داده‌ها، می‌توان به برداشت رفتار و مصاحبه عمیق با ۹ مورد و ۲۳ درصد اشاره داشت، که برای درک عمیق‌تر نگاه افراد و گروه‌ها و نظر آنان نسبت به محیط از طریق مشاهده رفتار و ثبت آن و همچنین مصاحبه عمیق می‌توان داده‌های اولیه و با ثباتی برداشت کرد.

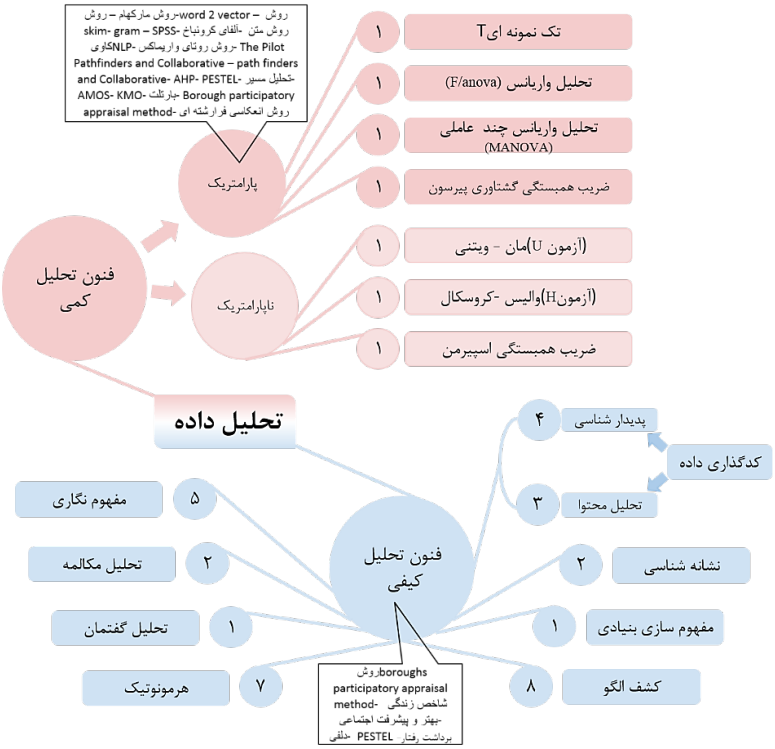
تصویر ۱۰- جدول جمع اوری داده

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

همچنین برای تدقیق روش گردآوری داده تصویری در ادامه آورده شده است. در تصویر۱۰ نحوه گردآوری داده به سه دسته توصیفی (غیرآزمایشی)، آزمایشی و سایر روش‌ها تقسیم شده است، در هر بخش روش‌های مورد استفاده و تعداد و درصد کاربرد آن‌ها ذکر شده است. در قسمت اول (توصیفی) مهم‌ترین روش، بررسی موردی با ۲۰ مرتبه استفاده و ۵۱.۲۸ درصد بوده و در بند دوم (روش‌های آزمایشی) بیشترین کاربرد را روش تمام آزمایشی و شبه آزمایشی هر کدام با ۴ مرتبه تکرار و ۱۰.۲۵ درصد سهم از مقالات را به خود اختصاص دادند.

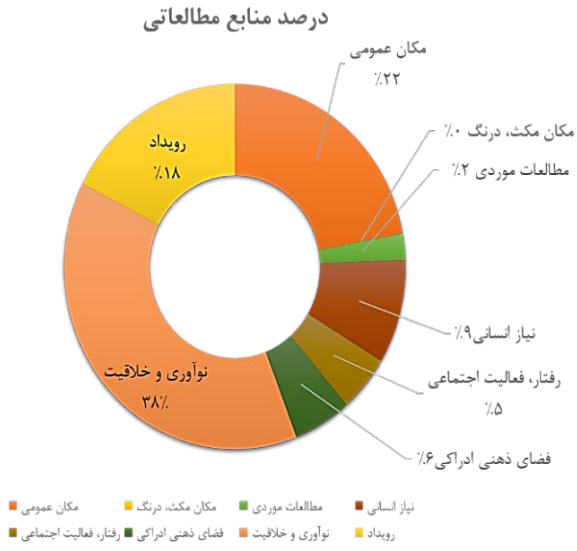
و در حوزه سایر روش‌ها، روش تاریخی با ۵ مورد و ۱۲.۸۳ درصد بیشترین تکرار را داشته است. از میان تمام روش‌های جمع‌آوری داده، روش نمونه موردی بیشترین تکرار را داشته است. با توجه به مرحله پایانی مدل پیاز پژوهش ساندرز در ادامه فرایند جمع‌آوری داده، بررسی فرآیند تحلیل داده می‌باشد که با بررسی دقیق متون و فرایند تحلیل مقالات می‌توان به تصویر۱۱ منتج شد.

بررسی فنون و تکنیک‌های تحلیل کمی و کیفی در۳۹ مطالعه صورت پذیرفت و در بخش مطالعات کمی به دو زیرگروه پارامتریک و ناپارامتریک تقسیم شد. درک روش تحلیل کمی و کیفی در مقالات از ۲ راه صورت پذیرفت که شامل اشارات مستقیم به واژگان روش کمی و یا کیفی و همچنین بررسی مسیر تحلیل تحقیق و تکنیک‌های استفاده شده در آن و تطابق اطلاعات با روش‌های مربوطه بوده است. با تفحص در منابع ذکر شده ۴ نمونه تحلیل و تکنیک در حوزه تحلیل کمی پارامتریک و ۳ مورد در حوزه تحلیل کمی ناپارامتریک انجام شده است و همچنین ۳۲ مورد تحقیق از طریق تکنیک‌ها و فنون کیفی انجام شده است.

تصویر۱۱- فنون تحلیل کمی و کیفی

در ادامه به تحلیل داده‌های مبانی نظری هر مقاله و کتاب پرداخته شده است. در مطالعات صورت پذیرفته ۳۸ درصد به نوآوری و خلاقیت اشاره کرده‌اند که به سبب جدید بودن موضوع و نبود دسته‌بندی مناسب، اغلب مقالات به صورت کلید واژه‌های مجزا بدان پرداخته بودند. در رتبه دوم مکان عمومی با ۲۲ درصد واقع شد و در جایگاه بعد رویداد با ۱۸ درصد می‌باشد. هر سه جایگاه اول ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش دارد که همین دلیلی بر انتخاب صحیح منابع مطالعاتی می‌باشد. در مرتبه چهارم بحث نیاز انسانی بوده است که در تمامی مطالعات بدان اشاره شده بود و این مساله اهمیت بسیار و همراستا بودن نوآوری و مکان رویداد را با نیاز جوامع و خواست آن‌ها بیان می‌دارد. بعد از نیاز انسانی، به ترتیب فضای ذهنی ادراکی با ۶ درصد، رفتار و فعالیت‌های اجتماعی با ۵ درصد و همچنین مطالعات موردی با ۰/۱۲ درصد به صفر میل می‌کند که نبود اطلاعات کافی در مورد آن را نشان می‌دهد.

تصویر ۱۲- درصد مبانی نظری به کار رفته در مقالات

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

با بررسی روش مورد استفاده در ۳۹ پژوهش می‌توان آن‌ها را در ۲ بخش کیفی و کمی دسته بندی نمود. لذا در پژوهش‌های کیفی تمرکز بر شناخت ابعاد موضوع (معنا، تعاملات، سرمایه‌گذاری، بستر، ارزش‌ها، ایده ، انعطاف‌پذیری)، مکان‌یابی، مقیاس کارآمد و شناخت کاربر است. فقط در یک مقاله به روش ناکارآمد بررسی مصاحبه‌ها در نتایج اشاره شده است که البته روشی جایگزین برای آن ذکر نشده است. در پژوهش‌های کمی تاکید بر سنجش میزان فعالیت و انگیزه کاربران در فضا، تحقق‌پذیری اهداف و ایده‌ها، درصد تاثیر بر سبک زندگی و اوقات فراغت بوده است. در مجموع ضعف در بررسی و سنجش به دلیل انتخاب روشی نامناسب در ۳۹ پژوهش مورد بررسی کاملا مشخص و مبرهن است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با در نظر گرفتن موضوع مکان رویدادهای نوآورانه و بررسی محتوایی مبانی نظری سعی بر بازبینی منابع از طریق چارچوب کلی مدل ساندرز شد تا با طی شدن مراحل این مدل به دیدی اجمالی و دقیق از غالب پژوهش‌های صورت گرفته پرداخته شود. با توجه به ۱۲۹ مقاله در نظر گرفته شده و گذر از ۷ مرحله و در نهایت انتخاب ۳۹ مقاله نهایی در این پژوهش، نتایج قابل ملاحظه‌ای یافت شد. مدل ساندرز شامل ۶ مرحله که از پارادایم فلسفی پژوهش‌ها آغاز و تا مرحله پایانی، شیوه جمع‌آوری داده و تحلیل داده است، می‌باشد. با بررسی‌های چندین مرحله‌ای مقالات در هر گام به صورت کمی و کیفی، نتایج در قالب یک جدول ماتریس‌گونه و خلاصه ذکر شده است. در مرحله ابتدایی مدل پیاز پژوهش ساندرز بیشترین درصد در پارادایم فلسفه پژوهش مربوط به فلسفه تفسیرگرایی که پژوهشگر با نگاه چندگانه به واقعیت‌های جهان و اهمیت به شناخت‌شناسی ذهنی پژوهشگر و عمدتاً به صورت کیفی انجام شده است، و در مرحله دو تاکید بر رویکرد پژوهش قیاسی که پژوهشگر از طریق نظریه و یا فرضیه به آزمون و بررسی داده‌ها پرداخته است، و گام سه با تمرکز بر راهبردهای در نظر گرفته شده، نمونه موردی بوده است که غالب از طریق روش‌ها و تکنیک‌های کمی و همچنین با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای مختلف، برای مقایسه چند نمونه بوده است. بخش چهار روش می‌باشد که بصورت تک روش صورت پذیرفته، و نیز افق زمانی کوتاه مدت که خصوصیت غالب مطالعات کمی است، می‌باشد. در بخش گردآوری داده بیشترین موضوع نمونه موردی و پیمایشی بوده، که با بررسی نمونه موردی‌ها اکثرا یا از طریق مقایسه چندین نمونه از بعد کمی و از طریق نرم افزار و یا پرداخت بدان‌ها از طریق تکنیک‌های کمی در مدت زمان کوتاه بوده است. با توجه به نقدهای وارده بر بررسی نمونه موردی از لحاظ سستی پژوهش و اریب بودن یافته‌ها و همچنین تعمیم‌ناپذیری آن (یین، ۱۳۹۳، ۹۲، ۱۹۸-۲۰۳)، صرف زمان طولانی و ایجاد شدن حجم غیر قابل کنترلی از داده‌ها از ضعف این روش می‌باشد(بلیکی، ۱۳۹۶، ۱۴۱-۱۴۲، Yin، ۱۹۸۹، ۱۱۹). در قسمت تحلیل داده بیشترین کاربرد با روش‌های تحلیل کمی بوده است. در ادامه بررسی پژوهش به بررسی دقیق و جامعی از مبانی نظری و متن اشاره شده است که ۳۸ درصد از کل متن ۳۹ مقاله به نوآوری و خلاقیت اشاره کرده‌اند و ۲۲ درصد به مکان عمومی پرداخته‌اند و در مرتبه سوم رویداد واقع شده است. با توجه به بررسی موارد ذکر شده و نگاه کمی و زمان کوتاه مدت و انجام مراحل بصورت تک روش اشاره بر سطحی بودن مقالات داشته و عدم توجه کافی به عمق مطلب، علیرغم این منابع و مبانی نظری قوی مشاهده می‌شود.

تصویر ۱۳- دوره زمانی مقالات

اگر تمامی پژوهش‌های انجام شده در این تحقیق از جانب عمق آنان مورد بررسی قرار گیرد، پژوهش‌های کمی بصورت آزمایشی یا غیر آزمایشی از طریق بررسی متغیرها و روابط بین آنان و یا آزمون‌های قیاسی به موضوع می‌پردازد، پژوهشگر دور از مطالعه، و مطالعات کاملا سطحی بوده است و از طریق بررسی متغیرها و روابط آن‌ها و نیز بررسی آزمون نظریه‌ها صورت می‌پذیرد که به دور از انعطاف‌پذیری است. با توجه به مرور پیشینه از تکنیک‌های متنوع و بسیاری چون تحلیل مسیر، Word 2 Vector، Path Finders، PESTEL و... استفاده شده است. همچنین از پرسشنامه و مصاحبه سازمان یافته بهره‌گرفته شده است. اما به دلیل تحلیل سطحی بودن و اختصاص زمان کوتاه برای دستیابی به نتیجه، موجب شده تا تحقیق‌های کمی در سطوح اولیه ظرف پژوهش واقع شوند. بخش میانی ظرف، شامل مقالات ترکیبی می‌شود که با توجه به پیچیدگی این نوع روش، نیازمند مهارت بیشتر محقق می‌باشد. نداشتن تبحر و یا دقت کافی پژوهشگر، موجب نامعتبر و کم ارزش شدن نتایج شده است (تصویر۱۳)، برخی مقالات با رویکرد پژوهش کیفی واقع شده‌اند که هدف توسعه، درک و فهم زندگی اجتماعی و کشف معنایی خاص از رفتار گروه‌های مختلف را داشته‌اند. در این قبیل مطالعات تاکید بر نقش انسان، فرهنگ و کنش انسانی از طریق انجام مصاحبه‌های عمیق و تکنیک‌های برداشت رفتار بوده است. نگاه ژرف گونه و ارتباط نزدیک با اقشار مختلف و کاربران فضا و دریافت اطلاعات از ابعاد گوناگون باعث شده تا پژوهش‌های کیفی به عمق موضوعات دست یابند. اما در برخی مطالعات تاثیر مستقیم نظر محقق در نتیجه‌گیری، موجب شده تا به پاسخی صحیح و کاربردی منتج نشود.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

با توجه به مطالب مطرح شده، سایر پژوهش‌ها به لایه‌هایی از موضوع پرداخته‌اند و برخی تا حدودی وارد عمق جریان تحقیق از طریق مصاحبه‌های عمیق و بهره‌گیری از برخی تکنیک‌ها شده‌اند. ولی هیچ یک از آنان به صورت بنیادی به موضوع نپرداخته است و جای خالی پژوهشی بنیادی در این حوزه به شدت احساس می‌شود. تاکید موضوع پژوهش بر راه‌های نوآورانه در مکان رویدادهای مردمی نیازمند نگاهی عمیق است. بنابراین برای دستیابی به تحلیلی عمیق‌تر و نتایجی دقیق، مطلوب است در پژوهش های آتی از روش داده بنیاد استفاده شود.

A1	مکان‌های مردمی راهنمای طراحی فضاهای باز عمومی ۲۰۱۵	A21	Social innovation in urban space 2018
A2	Examining Visitor Mindfulness at a Cultural Event۲۰۰۸	A22	Social innovation in urban context۲۰۱۶
A3	Boundary, place, and event in the spatiality of history۲۰۱۱	A23	Social innovation in cities۲۰۱۵
A4	The Call of the Crowd: Event Participation in Location-Based Social Services۲۰۱۴	A24	The transformative power of social innovation in urban planning and local development 2019
A5	An Ethnographic Approach to the Taking Place of the Event ۲۰۱۶	A25	Top ten urban innovation۲۰۱۵
A6	Co-Creating Places through Events: The Case of a Tourism Community Event in Finnish Lapland۲۰۱۸	A26	Social innovation for public service excellent۲۰۱۴
A7	رویکردی تحلیلی به تاثیر رویدادهای فرهنگی در کیفیت منظر موقت شهری ۱۳۹۰	A27	Social innovation for social cohesion 2016
A8	تحلیل میزان رویدادمداری مناطق ۱۵ گانه اصفهان با تاکید بر زیر ساخت‌های رویداد ۱۳۹۶	A28	Transforms how local areas innovate to address changing۲۰۰۸
A9	بررسی تاثیر رویدادهای فرهنگی بر تصویر شناختی و عاطفی مقصد گردشگری؛ (مورد مطالعه: شهر کرج) ۱۳۹۸	A29	Social innovation and the government of sustainable place۲۰۱۵
A10	طراحی رویداد در فضاهای شهری با رویکرد به مکان سازی خلاق ۱۳۹۹	A30	The first social innovation park was step in Bilbao with projects being development in Madrid and London ۲۰۱۵
A11	نگاه انتقادی به نبود تفکر رویداد مداری ۱۳۹۶	A31	Social innovation through urban regeneration – a local model۲۰۱۸
A12	Why Cities Need to be Eventful 2010	A32	Challenge of social innovation in urban revitalization 2008
A13	بررسی نقش تنوع اجتماعی در ایجاد شهرهای خلاق و نوآور (شهر اصفهان) ۱۳۹۰	A33	The international handbook on social innovation: collective action , social learning and transdisciplinary research ۲۰۱۴
A14	ارزیابی زیر ساخت‌های نوآوری در ایران(بازنگری مراکز رشد مشهد) ۱۳۹۱	A34	الگو سلسه مراتبی معناپذیری مکان با برپایی رویدادها در فضای عمومی شهری (نمونه موردی: بافت پیاده محدوه مرکزی رشت)۲۰۲۰
A15	کنکاشی در مفهوم شناسی و ابعاد اصلی نوآوری ۱۳۹۸	A35	فضای باز شهری، تجربه میدان مشق (فرامرز پارسی) ۱۳۹۲
A16	فراترکیب مدل های نوآوری اجتماعی - ۲۰۱۶	A36	تحلیلی بر نقش بازارچه‌های خوداشتغالی در گذران اوقات فراغت شهروندان (مطالعه موردی: بازارچه خوداشتغالی پارک لاله تهران) ۲۰۱۶
A17	نوآوری اجتماعی ، معرفی و مفاهیم اولیه ۱۳۹۷	A37	پسکوت، سکون و حرکت در میدان مشق ۲۰۱۴
A18	بررسی مفهوم ارزشیابی نوآوری اجتماعی و ارائه چارچوب ارزیابی از طریق مرور ادبیات چند آوایی ۱۳۹۸	A38	مکان‌های عمومی فضاهای شهری (کرمونا، تتراک) 2009
A19	پروژه urbinat اتحادیه اروپا ۲۰۱۸	A39	Introduction to Event Management 2017
A20	Chinese event place phrase recognition of emergency event using Maximum Entropy 2011		

جدول ۴: شماره گذاری و عناوین مقالات

منابع

- بابی، ارل (۱۳۹۰). روش شناسی کاربردی تحقیق در علوم انسانی، سازمان مدیریت صنعتی، فیضی، کامران، رضوی، حسین،چاپ نخست.ص ۷۸۹- ۸۳۶، ۸۷۳-۸۸۶، ۹۲۶- ۹۹۳.
- بحرینی، سید حسین (۱۳۷۸). تجدد، فرا تجدد و پس از آن در شهرسازی، چاپ دوم، موسسه و انتشارات دانشگاه تهران، ص ۳۱۳.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

- براتی، ناصر، کاکاوند، الهام (۱۳۹۴). کندوکاوی پدیدارشناسانه در راستای شناخت یک انگاره کهن در معماری ایرانی- اسلامی، نمونه‌های موردی: میدان توپخانه (تهران)، میدان نقش‌جهان (اصفهان)، پارک الله (تهران)، باغ شاهزاده (ماهان)، سال سیزدهم، آذر ۱۳۹۵، شماره۴۲، ص ۵ و ۱۸ .
- بلیکی، نورمن (۱۳۹۶). طراحی پژوهش‌های اجتماعی، چاوشیان، حسن، نشرنی، چاپ یازدهم،۱۴۴،۱۴۲،۱۴۱،۱۴۰.
- بیکر، ترز ال. (۱۳۹۴). نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، نایبی، هوشنگ، نشرنی،چاپ هشتم،۱۷۸،۱۹۷.
- بیکن، ادموند (۱۹۷۶). طراحی شهرها، طاهری، فرزانه (۱۳۹۵)، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، شهیدی، ۱۳-۲۲، ۳۱۲-۳۱۴.
- پاکزاد، جهانشاه، بزرگ، حمیده (۱۳۹۷). الفبای روانشناسی محیط برای طراحان، چاپ پنجم، آرمانشهر، ص ۱۰۷-۱۲۲، ۱۵۹، ۲۲۹-۲۳۸ .
- پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۴). راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران، تهران، شرکت طرح و نشر پیام سیم، ه، د، ۹، ۲۴، ۱۱۶.
- پورجعفر، محمدرضا (۱۳۹۵). فضاهای شهری در عصر ارتباطات و فراارتباطی، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۳۵.
- پورجعفر، علی، رنجبر، احسان، خرمی، علی (۱۳۹۶). تبیین مدل نوین کیفیت‌های طراحی شهری فضاهای شهری زیرزمینی، فصلنامه علمی پژوهشی نقش جهان، پاییز ۱۳۹۶،شماره ۳-۷، ۷۹-۹۵.
- پورجعفر، محمدرضا، پورجعفر، علی (۱۳۹۲a). گونه‌شناسی فضا، تاملی بر مفهوم فضاسازی شهری، نشریه شهر-زندگی- زیبایی(ویژه‌نامه فضاهای عمومی)،سازمان زیباسازی شهر تهران، دوره اول، شماره ۷، بهار ۱۳۹۲، ۱۴ .
- پورجعفر، علی (۱۳۹۲b). فضاهای دلنشین شهری و خلق مکان‌های عمومی تاثیرگذار، ماهنامه کتاب ماه هنر،شماره ۱۷۷، خرداد ۱۳۹۲، ۳۸ .
- پورجعفر، علی (۱۳۹۳). تدوین راهنمای طراحی شهری فضاهای شهری زیرزمینی، پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، ۵۱ .
- تیبالدز، فرانسیس (۲۰۰۰). ساختن شهرهای مردم پسند، ارتقای محیط عمومی در شهرهای کوچک و بزرگ ، چاپ اول، قاسمی اصفهانی، مروارید (۱۳۸۷). تهران، روزنه، ص ۶۹، ۷۸ - ۸۹، ۹۱، ۹۲ .
- توسلی، محمود، بنیادی، ناصر (۱۳۷۱). طراحی فضای شهری، جلد اول، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ اول، ۱۸، ۱۹، ۴۱.
- حبیبی، سید محسن، مقصودی، ملیحه (۱۳۸۶). مرمت شهری: تعاریف، نظریه‌ها، تجارب، منشورها و قطع‌نامه‌های جهانی، روش‌ها و اقدامات شهری، چاپ سوم، ص ۱۰-۱۱.
- حریری، نجلا (۱۳۸۵). اصول و روش‌های پژوهش کیفی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم‌وتحقیقات، پائیز،۹۱-۹۴ ،۱۱۳-۱۱۹، ۲۳۶- ۲۸۷.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۳۸). لغت نامه دهخدا، چاپ سیروس، جلد ۲۲(د- درود) از ۵۰، ص ۴۸۴ تا ۴۸۹.
- راپاپورت، آموس (۱۳۸۴). معنی محیط ساخته شده- رویکردی در ارتباط غیرکلامی، حبیب، فرح، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، ۵-۷.
- ریاحی‌دهکردی، فرزانه، کربلایی‌نوری، رضا (۱۳۸۶). هویت شهرهای جدید، آفرینش حس شهروندی با توجه به نیازهای روان‌شناختی اجتماعی در شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، تهران، چاپ اول، ۳۱۳-۳۲۲.
- ریچاردز، گرگ ، پالمر، رابرت (۲۰۱۲). شهرهای رویدادمدار، مدیریت فرهنگی و باززنده‌سازی شهری، جنگجو، سینا، حق‌نگهدار، کیمیا، حسن‌دایی، زهرا، نیک‌نژاد، فرهاد (۱۳۹۸). مرجع علم، ۱-۷، ۲۹-۳۱ .س
- علیزاده محوطه‌کار، نازنین، سیدالحسنی، سید مسلم، استادی، مریم، صفاریان طوسی، محمدرضا (۱۳۹۹). مروری فراروشی بر رویکرد بازیابندگی محیط‌های شهری، معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۳۵، تابستان ۱۴۰۰، ۲۳۹.
- کرمونا، متیو (۲۰۱۰). فضای عمومی معاصر نقد و طبقه‌بندی آن، ثقفی اصل، آرش، عبداله‌زاده طرف، اکبر (۱۳۹۴). چاپ اول، طحان،۱۷۳-۱۵۷.
- کریر، راب (۱۹۷۹). فضای شهری ، هاشمی نژاد (۱۳۷۵). خسرو، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، چاپ اول، ۷۴-۸۵.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

- کریر، لئون (۲۰۰۹). معماری باهمستان، لطفی، سهند، یدالله پور، امیر (۱۳۹۸). تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۷۰-۲۰۳.
- کلر کوپر، مارکوس، کارولین، فرانسیس (۱۳۹۴). مکان‌های مردمی راهنمای طراحی فضاهای باز عمومی، مفیدی نژاد، نغمه، کتابکده کسری، چاپ اول.
- گل، یان (۱۳۹۲). شهر انسانی، غفاری، علی، غفاری، لیلا، ناشر موسسه علم معمار رویال، چاپ اول۱۳-۱۴، ۱۵۰، ۱۶۲.
- گل، یان (۱۹۸۷). زندگی میان ساختمان‌ها، اکبری، علی، کرمیان، فرشته، محرابی، نسترن (۱۳۹۶). ناشر پرهام نقش، چاپ اول، ۱۶۷-۱۶۸.
- لاوسون، برایان (۱۳۹۳). زبان فضا، کریمیان، فواد، عینی فر، علیرضا، ناشر: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول،۶.
- محجوب جلالی، نرگس، مولوی، مهرناز، شبانی، امیرحسین، ناظمی، الهام (۱۳۹۹). الگو سلسه مراتبی معناپذیری مکان با برپایی رویدادها در فضای عمومی شهری (نمونه موردی: بافت پیاده محدوه مرکزی رشت)، دانش شهرسازی، دوره ۴، شماره ۱ فروردین.
- محمدپور، احمد (۱۳۸۹). فراروش، بنیان‌های فلسفی و عملی روش تحقیق ترکیبی در علوم اجتماعی و رفتاری، انتشارات جامعه‌شناسان، چاپ دوم، آذر ماه، ص ۷۲، ۷۳.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۷). ضد روش، زمینه‌های فلسفی و رویه‌های علمی در روش‌شناسی کیفی، (چاپ اول ویراست دوم)، قم، لوگوس، ص۴-۲۹، ۲۰-۳۵.
- مدنی‌پور، علی (۱۳۸۷). طراحی فضای شهری نگرشی بر فرایند اجتماعی، مکانی، مرتضایی، فرهاد، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، ۹۶-۱۰۷، ۱۸۱،۱۹۰،۲۱۵.
- معصومی، سعید (۱۳۹۶). فرا استقرای بدبینانه و واقع گرایی ساختاری، فلسفه علم(دو فصلنامه علمی پژوهشی)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره دوم، پاییز و زمستان۱۳۹۶، ۱۵۶-۱۳۳.
- مدنی‌پور، علی (۱۹۹۶). طراحی فضای شهری(نگرشی بر فرآیند اجتماعی مکانی)، مرتضایی، فرهاد (۱۳۸۴). شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران، صاد، ۵، ۱۰، ۱۳، ۱۵-۲۵، ۹۴-۹۶، ۱۱۱-۱۱۴.
- معین، محمد (۱۳۸۷). فرهنگ معین(یک جلدی)، (چاپ دوازدهم)، انتشارات سرایش، ص ۴۵۴.
- میردامادی، محسن (۱۳۷۷). زنجیره بخشه‌های فضا، مجله معماری و شهرسازی، ۷ (۴۲)، ۸۶-۹۳.
- نقی‌زاده، محمد (۱۳۸۹). تحلیل و طراحی فضای شهری (مبانی، تعاریف، معیارها و شیوه‌ها)، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی: جهاد دانشگاهی، پژوهشکده فرهنگ و هنر، چاپ اول، ص ۲۸، ۷۸-۸۴، ۲۹۳-۲۹۴.
- یین، رابرت کی. (۱۳۹۸). مورد پژوهی در تحقیقات اجتماعی، نایبی، چاپ اول، هوشنگ، نشرنی، ۹۲، ۱۹۸-۲۰۳.
- Amiri paryan, P., Richer, C., Kiani (2019). "Analyzing the Effectiveness of Public Spaces on Sociability Potential of Cities: Case Study of Nobahar Street, Kermanshah, Iran", Conference: SUSTAINABLE CITY 2019, 121, 122.
- Brown, A. (2006). Contested Space: Street trading, public space and livelihoods in developing cities. Rugby: ITDG Publishing, 15-18.
- Carmona, M., & Wunderlich, F. (2012). Capital spaces, the multiple complex public spaces of a global city. London: Routledge. p19-30.
- Carmona, M.; de Magalhaes C.; Leo H. (2008). Public Space: The management dimension, Routledge Cooper, Marcus, Clare (1978), Remembrance of landscapes past landscape, 34-43.
- Denis, N., & Cattell, V., Gesler, W., Curtis, S. (2006). Public Spaces, Social Relations and Well-being in East London (Bristol: The Policy Press), 12-16.
- Franck, K.; Stevens, O. (2007). Loose Space: Possibility and Diversity in Urban Life, London, Routledge, chapter 1.
- Flusty, Steven (1994). building paranoia: The Proliferation of interdictory space and the Erosion of spatial Justice, 48-52.
- Gehl, J.; Gemzøe, L. (1999). Public Spaces Public Life - Copenhagen 1996. Copenhagen, The Danish Architectural Press and The Royal Danish Academy of Fine Arts School of Architecture Publishers, 27-28.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

- Genuchten, Eva van, González, Alicia Calderon, Mulder Ingrid, (2019), "Open Innovation Strategies for Sustainable Urban Living", sustainability Article ، (۱) ،۲۰۱۹
- Gottschalk, louis (1950). Understanding History, Knopf, New York
- Gulick, J. (1998). The disappearance of public space: an ecological Marxist and Lefebviran approach, A. Light & J. Smith (Eds) The Production of Public Space (Oxford: Rowan and Littlefield), 3-22.
- Habitat III Issue Papers (2016). Public Space. United Nation conference housing and sustainable development. October 2016, Quito: New York. [https://www.un.org/en/conferences/habitat/quito2016].
- Hochgerner, Josef (2009). Innovation processes in the dynamics of social change, ZSI – Centre for Social Innovation, Vienna, published in Jibi Loudin, Klaus Schuch (ed.), 2009: Innovation Cultures. Challenge and Learning Strategy. Prague: Filo Sofia; pp. 17-45
- Holland, C., Clark, A., Katz, J. & Peace, S. (2007). Social Interactions in Urban Public Places, Policy Press, 18-32, 47-62.
- Karami, Sepideh (2015). Pause: A Device for Troubling Routines, Journal of Architecture Research by Design, 74-85,231-281.
- Korosec Serfaty, P. (1996). Öffentliche Plätze und Freiräume. Ökologische Psychologie: EinHandbuch in Schlüsselbegriffen, Studienausgabe, Beltz Verlag: Weinheim, 532 pp.
- Kilian, T. (1998). Public and private, power and space, in: A. Light & J. M. Smith (Eds) Philosophy and Geography II: The Production of Public Space, 115-134 (Lanham, Md: Rowman & Littlefield).
- Lofland, Lynn H. (1998). The Public Realm: Exploring the City's Quintessential Social Territory. New York: Aldine De Gruyter,70-97.
- Malone, K. (2002). Street life: youth, culture and competing uses of public space, Environment and Urbanization, 14(2), 157-168.
- Mensch, J. (2007). Public space. Continental Philosophy Review, 40, pp. 31 – 47.
- Mulgan, G. (2006). The process of social innovation. Innovations,1(2),145-164.
- Murray, R., Grice, J., & Mulgan, G. (2010). The open book of social innovation. London: NESTA,17.
- OECD (2010). Employment outlook 2010, moving beyond the jobs crisis, OECD,182.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). Research Methods for Business Students. Research methods for business students (p. 649)
- Oldenburg, R. (Ed.) (2001). Celebrating the Third Place: Inspiring Stories About the Great Good Places at the Heart of Our Communities. Da Capo Press: Boston, MA, 37-39.
- Van Milk, R. (2008). Van Aalst, I., Van Weesep, J., Fear and Fantasy in the Public Domain: The Development of Secured and Themed Urban Space, Published online: Taylor and Francis Online, 25- 42.
- Wallin, L. (1998). Stranger on the green, in: A. Light & J. M. Smith (Eds) Philosophy and Geography II: The Prouduction of Public Space, 99-113(Lanham MD: Rowman & Littlefield).
- Zucker, P. (1959). Square in Space and Time: Town and Square from the Agora to the Village Green, Columbia University Press, First Edition, New York & London, 287.
- Zukin, S. (1995) .The Culture of Cities, New York, Blackwell Publishers, 24.
- Yin, V. K. (1989) . Case Study Research: Design and Method (rev. edn). Newbury Park, CA: Sage,119.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]

A Metamethod Analysis in Research of Urban Innovative Event-Place

Elham Khazaei, *Ph.D. Candidate, Department of Urban Planning, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Iran.*
Maryam Ostadi, *Assiatant Professor, Department of Urbanism, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran.*
Fatemeh Mohammadnia Gharaie*, Assiatant Professor, Department of Urbanism, Ma.C., Islamic Azad University, Mashhad, Iran.*
Mohamadreza Pourjafar*, Professor of the Department of Urban Planning and Design, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.*

Received: 2024/7/3 *Accepted: 2024/11/26*

Extended Abstract

Introduction: Public spaces are central to urban life, as people are naturally drawn to environments of collective activity. The quality of urban space directly shapes its use, from plazas to seating areas, influencing movement, pause, and interaction. Space functions not only as a physical setting but also as a medium of communication, structuring social relations. Events embedded within such spaces foster collective meaning and identity, while also serving as platforms for social innovation. This form of innovation introduces new approaches to urban challenges, strengthens creative communities, and enhances public participation, generating services, employment, and grassroots engagement. Against this backdrop, this study systematically reviews research on innovative urban event spaces, identifying methodological orientations, strengths, and weaknesses. It further proposes deeper approaches for advancing the field.

Methodology: This study draws on Mohammadi-Pour's meta-methodology and Patterson et al. (2001) to adopt an interactive mixed-method design. A comprehensive literature search covering the past 30 years identified 129 relevant articles. Through successive filtering based on relevance, timeframe (2008–2020), scale (local/regional), qualitative distinctiveness, and accessibility the dataset was reduced to 39 articles (18 Persian, 21 English). These were organized into a matrix aligned with Saunders' research onion to enable systematic comparison. Both explicit and latent content analyses were conducted to identify prevailing approaches and research gaps.

Results: Analysis revealed interpretivism as the dominant paradigm (59%), followed by realism (36%) and positivism (5%), with most studies adopting qualitative methodologies. Approaches were nearly balanced between deductive (51.3%) and inductive (48.7%) reasoning. The case study strategy was most prevalent (48.7%), complemented by survey (33.3%), experimental (18.0%), historical (12.8%), action research (10.3%), and ethnography (5.1%), while grounded theory was absent. Methodologically, 38.5% employed single-method designs, 35.9% mixed-methods, and most (87.2%) were short-term. Data collection relied mainly on secondary sources (61.5%), followed by field observation (25.7%), behavioral data recording, and interviews (23%). Qualitative analysis dominated (32 studies), with limited quantitative techniques. Thematically, innovation and creativity (38%) were most frequent, followed by public space (22%) and events (18%).

Discussion: This meta-methodological review highlights the predominance of interpretivist paradigms, deductive approaches, and case study strategies, often short-term and single-method. Quantitative and survey-based studies tended to remain superficial. Mixed-methods approaches lacked rigor due to limited expertise. In contrast, qualitative methods—especially interviews and behavioral observation—offered richer insights into social life and human interaction, though sometimes influenced by researcher subjectivity. Despite strong theoretical foundations, the field lacks fundamental, in-depth research. Future studies should adopt grounded theory and methodologies capable of capturing the complexity and depth of innovative urban event spaces.

Keywords: Urban Innovation, Event-Place, Meta-Methodology, Urban Space.

* Corresponding Author's E-mail: Ostadi1889@mshdiau.ac.ir

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-24]